

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжигч үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжигч үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
6.1.1 Нүүдлийн болон хагас нүүдлийн мал аж ахуй эрхэлж байгаа малчин өрх	Малчин/малчин холбоо: Малын эрүүл мэнд, халамжийн стандарт бүхний мал аж ахуйн үйл ажиллагааны стандартыг ашиглан тогтвортой/органик нүүдлийн мал аж ахуйн дадаа хэвшүүлэн бэлчээрийг тогтвортой удирдах (малын тоо болон бэлчээрийн экологийн даацын тэнцвэрийг хадгалах), малын тоо толгой эсвэл сүргийн хэмжээг бууруулах, малын шинг шнм, чанарыг сайжруулах	2.1, 2.2, 2.3, 2.4 15.1	1. Бэлчээр сэргэсэн байдал, суурь жингэй харьцуулснаар (1 саян - 5 цөлжсөн) 2. Малын тоо толгойг бэлчээрийн даацтай тааруулан урьд оноос өсөөгүй эсвэл тогтвортой байлгах (сүргийн чанар сайжруулах-ыг дэмжих буй)	1. Сүрэгт эзлэх хэмжээгч, хээлтүүлэгч малын тохистой харьцаа	Мал аж ахуйн тохистой удирдлагыг дорзжуулах замаар хүлэмжийн хийн алгаралтыг логсдох буюу багасгах. 1. Дундын бэлчээр ашиглалтын тогтвортой удирдлагын гэрээтэй байх эсвэл гэрээг тохиролцсон 2. Мал аж ахуйн тогтвортой удирдлагын стандартыг хангасан оноо авсан гэрчилгээ авахаар бүртгүүлсэн буюу авсан байх. Харуулагатай нүүдэлчин MNS 6891 стандартын* шхнм мөшгөх	Санхүүжилтийн өмнө: 1. Сумын засаг даргын баталсан дундын бэлчээрийн тогтвортой удирдлагыг тусгасан бэлчээр ашиглалтын гэрээ 2. Харуулагатай нүүдэлчин MNS 6891 шхнм хяналтын системд: Бүртгүүлсний дараа авсан QR код, аудиторын гарын үсэг бүхий баталгаажуулалтын протокол, цахнм хяналтын системээс гарсан үр дүнгийн тайлан, оноо, харуулагатай малчин өрхийн гэрчилгээ. 3. Дунд болон урт хугацааны малын менежментийн төлөвлөгөөг баталгаажуулсан сумын үржлийн мөрсөнжилтийн албан бичиг буюу тодорхойлолт. Төслийн санхүүжилтийн дараа: 1. Бэлчээрийн төлөв байдал суурь түвшнээс доройтоогүй эсвэл сайжирсан байх, малын тоо өсөөгүй, сүрэгт эзлэх нэс гүйцсэн эр малын тоо цөөрсөн	Газрын тухай хууль Малын тоо толгойн албан татварын тухай хууль Байгалийн ургамлын тухай хууль Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль Бүсчилсэн удирдлага, зохицуулалтын тухай хууль Газрын төлбөрийн тухай хууль Зөрчлийн тухай хууль МУ-ын нэгэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль Ойн тухай хууль Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн орчны бүсний тухай хууль Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль Ургамал хамгааллын тухай хууль Бэлчээр ашиглалтыг харуулагажуулах журам (2018)	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ГХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					системд бүртгүүлсэн бөгөөд баталгаажуу лалтаар 60- аас дээш оноо авсан байх 3.Малын тоог бэлчээрийн лалтаар тохируулах дунд, урт хугацааны төлөвлөгөөт эй	байх, сүрэгт эзлэх хээлтэгч малын харьцаа зохистой байх, бэлчээрийн «элгээ» нүүдлийн төлөвлөгөө, харнуулагатай Цүүдэлчин 6891 стандартын бүртгэлийн суурь түвшнээс үзүүлэлтүүд хэвийн эсвэл сайжирсан байх тэргийг бэлчээр ашиглагчдын холбооны Харнуулагатай нүүдэлчин MNS 6891 стандартын цахим системээс лавлагаа (Малчин өөрийн биеэр авах эсвэл банкнаас данс үүсгэх боломжтой) 2. Малын жил бүрийн тооллогын бүртгэлээс авсан малын тоо (А Данс) 3. Сүргийн мэдээлэл дэх сүрэгт эзлэх хээлтэгч, хээлтүүлэгч малын зохистой харьцааг Харнуулагатай нүүдэлчийн MNS 6891 цахим хяналтын системийн мэдээллийн санаагаас авах боломжтой. Харнуулагатай нүүдэлчийн MNS 6891 стандартыг 2020 оны 2-р сард Стандарт		

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						хэмжин зүйн газраас баталсан нүүдлийн мал аж ахуйн тогтвортой үйл ажылаагаанд зоригдсан стандарт ба 6 бүрэлдэхүүн хэсэгтэй. Үүнд: бэлчээрийн төлөв байдал, малын эрүүл мэнд, малын тавлаг байдал, малчдын хариуцлага, түүхийн эллйн чанар, байгаль орчинд үзүүлэх нөлөө. Эдгээр 6 чиглэлийг ийдгээ 20 гаруй шалгуур үзүүлэлтээр үнэлнэ. Энэхүү стандартын хэрэгжилтийг хамон баталгаажуулах эрхнийг Улсын Баталгаажуулалтын албагаас Монголын Бэлчээрийн Нэгдсэн холбоонд олгосон. Баталгаажуулалт-ыг 2 үе шаттай хийнэ. Эхний үе шатыг малчин өрхүүд өөрсөө хийх ба тэдний хийсэн үнэлгээнд Монголын Бэлчээрийн Холбооны баталгаажуулалт хийх аудиторууд хөндлөнгийн үнэлгээ өгч баталгаажуулна.)		
6.1.2 Эрчимж- сэн МАА	Эрчимжсэн МАА- ны үйл ажиллагаа ны өмнө шинэ	2.1, 2.2, 2.3, 2.4 (5.1)	1. Малын чиглэлийн эрчимжсэн МАА; Хариуцлагатай	4. Малын тоо тогтвортой байдал	1.Хариуцлаг атай Нүүдэлчин	Санхүүжилтийн өмнө: 1. Аймэг сумын бэлчээр ашиглагчдын	Газрын тухай хууль	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжигдэхүүн	Нэмэлтээр шингэлэх боломжтой шалгуур, хэмжигдэхүүн	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
эрхэмдэг малчин орх, хоршоо, ЖДҮ, ААН (сайн үүлдрийн мал аж ахуй)	сайтай малын үүлшэр худалдан авах зөмөр малын тоо толгойг бууруулах, нэгж малаас авах шингэлийг нэмэгдүүлэх ба зөвшөөр, аймгийн төв рүү чиглэсэн шинжилгээ хөдөлгөөнийг бууруулах зорилгоор хөдөө орон нутагт ажлын байр бий болгоно.		нүүдэлчин MNS 6891 стандартын оноог суурь жилээс нэмэгдүүлсэн байх 2. Нэгж малаас авах шингэлийн нормоос дээш эсвэл суурь түшиглээс нэмэгдсэн (МУ-н норм: өдрийн сүүний гарц 20 л-ээс нэлүү, үхрийн амьдын жин бяруу 200кг аас дээш, нас гүйцсэн үхэр 300кг, хурга 40кг оос доошгүй, нас гүйцсэн хонь 70кг) 3. Суурь жилээс эсвэл дээлийн хугацаанд ажилтан/гэрээт гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгш байдал нэмэгдсэн (дээлийн хугацаанд жондгийн тэнцвэрт байдал хангагдах эсвэл хоньдгийн бэрхшээлтэй нргэдний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, хуульд нийцтэй)	5. Хадлан тэмдэглэж бэлтгэлийн үйл ажиллагаанд - Хөрсний алмагийн агууламж буурахгүй, эсвэл хөрсний хэмжээнд байгаа, Хөрс нягтрахаас сэргийлэх (талбайг ажиглах давтамжийг хянах, хугацааг төлөвлөх; нойтон хөрсөн дээр хөрс боловсруулах, тэг элдэвнүүлэлт (ярах, сэнхлүүлэх үйл ажиллагаа хянуулах) эсвэл огцом багасгах гм)	стандартын MNS 6891 стандартын цахим мөшгөл системд бүртгүүлсэн байх, баталгаажуулалт хийлгэсэн байх, үнэлгээний оноо 70 аас доошгүй байх (Малны чиглэлийн эрчимжсэн МАА) 2. Сайжруулсан үүлдрийн мал үржүүлж байгаа 2. Малын гаралтай метаны хий, азотын хий бууруулааг тэмдэглэлийн таримал хэрэглэдэг байх	холбооны Харнууцлагатай нүүдэлчин MNS 6891 стандартын цахим системд бүртгүүлэн хийлгэсэн сертификат авна (аудиторын гарын үсэг бүхий баталгаажуулалтын протокол, цахим хяналтын системээс гарсан үр дүнгийн тайлан, оноо). 2. Сумын үржлийн тасгийн сайжруулсан үүлдрийн магадлагаа авна. 3. Малын гаралтай метаны хий, азотын хий бууруулдаг тэмдэглэлийн таримал худалдан авсан гэрээ, баримт, шинжлэсэн бүртгэл Төсөл/ санхүүжилтийн дараа: 1. Бүтээгдэхүүний чанарын хяналтын бүртгэл, магадлагаа, лабораторийн шинжилгээний дүн, үүлдрийн магадлагаа 2. Өдөр тутмын үндэвэрлэлийн бүртгэл болон малын тоо, жингийн үзүүлэлт дээр үндэслэсэн зээлдэгчийн тооцоолсон	Малын тоо толгойн албан татварын тухай хууль. Төсвийн тухай хууль Байгалийн ургамлын тухай хууль Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль Бүсчилсэн удирдлага, зохицуулалтын тухай хууль Газрын төлбөрийн тухай хууль Зөрчлийн тухай хууль МУ-ын нргэд газар өмчлүүлэх тухай хууль Ойл тухай хууль Тарваганын тухай хууль Тусгай хамгааламттай газар нутгийн орчны бүсийн тухай хууль Тусгай хамгааламттай газар нутгийн тухай хууль Ургамал хамгааллын тухай хууль Бэлчээр ашиглалтыг харнуулахаар журам (2018)	

Үйл ажиллагаа	Жилий	ГХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмнэх үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр авчигдах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						бүтээмжийн үзүүлэлт, хэмжээ 3. Эзэлдэгчээс бэлтгэсэн нийгмийн эрүүл мэндийн даатгалын тэйлан эсвэл малын/хүний нөөцийн тайлангаас баталгаажуулсан хүйс, хөгжлийн бэрхшээлтэй ажил эрхлэлтийн талаарх мэдээлэл 4. Жил бүрийн мал тооллогын бүртгэлээс авсан малын тоо (А Данс) 5. Хөрсний сорилтын цэвэр/сканердсан дүн & дүгнэлт/өөлөмжийн тайлан		
6.2. ГАЗАР ТАРИАЛАН БА ТҮҮНД ХАМААРАЛТАЙ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА								
6.2.1 Тогтвортой ургал, жимс, болон хүнсний ногооны болон тогтвортой газар тариалаа	Уур амьсгал, биологийн олон янз байдал, байгаль орчин, орон нутгийн нөхцөл байдлыг харгалзан байгалийн нөөцийг сүйтгэх, хомсдуудахаас зайлсхийсэн орон нутгийн органик хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх(жм: пестицид, бордоо,	2.1, 2.2, 2.3, 2.4 15.1	Багадас 1-2 үзүүлэлтийг хангасан байх: 1. Хөрсний ялзмагийн агууламж буурахгүй, эсвэл хэвийн хэмжээнд байгаах, Хөрс нягтрахаас сэргийлэх (талбайд ажиллах давамжнийг хянах, хугацааг төлөвлөх; нойтон хөрсөн дээр хөрс боловсруулах, ярах, сэндинлэх үйл ажиллагаа явуулахаас зайлсхийх эсвэл огцом багасгах гм) 2. Органик шосно/баталгаажуулалт авсан эсвэл ХАА-н	Доор дурдсанчлан зохих мснэжментийн туршлагыг хэрэгжүүлэх замаар хүлэмжийн хийн алгарлаас зайлсхийх буюу багасгах. 1. Хөрсний ялзмагийн түвшнийг баталгаажуулсан лабораторийн шинжилгээнд хамруулах, хөрсний мэргэжилтнүүдийн бичсэн		Төслийн/сансүүжилтийн өмнө. 1. Хөрсний шинжилгээний эх хувиар/сканердсан дүн болон дүгнэлт/авчлэмжийн тайлан 2. Жимс, хүнсний ногооны тариалан: Гуравдагч этгээдээр баталгаажуулсан ХАА-н Зохистой дадлын стандартын шаардлага хангасан гэрээ, гэрчилгээ; Органик тариалангийн хувьд: PGO эсвэл	Органик хүнсний тухай хууль (2016) Стандарт, хэмжээ зүйлн газраас органик хүнсийг баталгаажуулах журам MNS CAC GL 32:2017 Төрөөс хүнс, ХАА-н талаар баримтлах бодлого "Үндэсний чанарын хөтөлбөр" "Хүн амын хоол тэжээл" үндэсний хөтөлбөр (2016- 2025) "Хүнсний аюулгүй байдал"	

Үйл ажиллагаа	Жилээр	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээх үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээх үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
хувцарыг ашиглахгүй байх болон багасгах); Хүнсний хийн алгаралтыг бууруулах болон шон тэжээлийн алагдлыг бууруулах дадлуудад хөрөнгө оруулалт хийх; хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл хийдэг жижиг фермерүүдийн үр ашгийг дэмжүүлэх; эрчим хүч ба усны нөөцийн ашиглалтыг сайжруулахад чиглэсэн хөрөнгө оруулалт хийх; хүнсний алагдал, хог хаягдал, хөрсний бохирдлыг бууруулахад чиглэсэн хөрөнгө оруулалт хийх; хөдөө аж ахуйн дахь улаалаг технологийн ба мэдээллийн технологийн системийн хэрэглээг дэмжих; Тод: Тогтвортой газар тариалан нь хөдөө аж ахуйн бизнес эрхлэгчид,			Зохистой дадлын стандартын шаардлага хангасан бүтээгдэхүүн, хүнсний эзлэх хувь/тоо нэмэгдүүлэх 3. (а) Ногоон бордоо буюу хөмийн бус пестцид ашигласан тариалангийн талбайн эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх, эсвэл (б) хэрэглээгээс зайлсхийсэн хийн бордооны хэмжээг багасгах, (в) суурь жижээс эсвэл тээлийн хугацаанд бордоо ба/эсвэл пестцидийн ашиглалтыг багасгахын тулд үр ашгийг нэмэгдүүлэх. 4. Суурь жижээс эсвэл тээлийн хугацаанд нөөцийн үр ашгийн түвшин нэмэгдэх, эсвэл бүтээгдэхүүн ногдох нөөцийн хэмжээ (ус, эрчим хүч, түүхий эд гэх мэт) буурах. 5.3 Суурь жижээс эсвэл тээлийн хугацаанд ажилтан/гэрээт гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгц байдал нэмэгдсэн (тээлийн хугацаанд жондгийн тэнцвэрт байдал хангагдах эсвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй нргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн.	дүгнэлт/зөвлөмжийг дагах мөрдөх, тээлийн хугацаанд хөрсний элэгний түвшнийг сайжруулах үүрэг хүлээнэ. 2. Зохистой дадлын стандартын шаардлага хангасан эсвэл органик баталгаажуулалтын газартай гэрээ байгуулсан эсвэл баталгаажуулсан 3. Тариалангийн газар тариаланг ээлгэн ажиглаж, бүртгэл хөтөлдөг 4. Тариалангийн тулай хуулийн дагуу агрономич ажиллуулах		гуравдагч этгээдээр баталгаажуулсан органик бүтээгдэхүүний гэрээ эсвэл гэрчилгээ, www.organic.mofa.gov.mn сайтад бүртгүүлсэн байх. 3. Газар тариалангийн эргэлтийг нотолсон бүртгэл хөтөлмөлийн хэсэг - орон нутгийн хөдөө аж ахуйн хэлтсийн агрономчийн баталгаажуулсан захидал, Цаашид Тариалан үйлдвэрлэлийн нэгдсэн систем (www.planet.mofa.gov.mn - боловсруулагдаж байна) эсвэл Agrolly/Finy програмд хамрах боломжтой болно. 4. Агрономичтой байгуулсан хөдөлмөрийн гэрээ, нийгмийн эрүүл мэндийн даатгалын тайлан нь агрономчийн ажлын байрыг баталгаажуулна. Төслийн/санхүүжилтийн дараа: 1.Төслийн/санхүүжилтийн өмнөхтэй адил 2. Зохистой дадлын стандартын шаардлага хангасан гэрээ эсвэл	"Үйлдвэржилт 21-100" үндэсний хөтөлбөр (2018-2021) "Хүнсний ногоо" үндэсний хөтөлбөр "Жижиг, жижигхэн" үндэсний хөтөлбөр "Тариалан" хөтөлбөр	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжээг үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Нийдмэл-торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	хүнсний системийн ажлачдад шударгаар нөхөн олговор олгох, тариаланчдыг чадавхжуулах замаар нийгэмд зөрөг нөлөө үзүүлэхийг чухалчилдаг.		хуулийн дагуу нийцтэй) 6. Ургац хураалтын дараах алдагдлын хэмжээг суурь жингээс буюу зээлийн хугацаанаас бууруулсан			органик аудитын жилийн хяналтын үнэлгээний тайлан, баталгаажуулалт 3. Орон нутгийн хөдөө аж ахуйн газрын агрономитос авсан тодорхойлолт эсвэл пестицидийн хэрэглээний бүртгэл/бүртгэлийн бичиг (хэрэв байгаа бол). 4. Нөөцийн тэмнэлттэй машин механизмын техникийн гэрчилгээ 5. Эрүүд мээдний даатгалаас баталгаажуулсан хүйс, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдээлэл Нэмэлт: Нөөцөлийн үзүүлэлтүүд дээр арга хэмжээ авах тухай хуулийн зүтгэлийн тайлан		
6.1.2 Тогтвор- той үр тариа, тэжээлийн ургамал, төмсний үйлдвэрлэл	Үр тариа, малын тэжээл, төмсний дотоолын үйлдвэрлэлийг дэмжин улсын хүнсний тогтвортой байдлыг хангахад гадна уур амьсгалын өөрчлөлт, биологийн олон янз байдлын	2.1, 2.2, 2.3, 2.4 15.1	Багадаа 3 үзүүлэлтийг хамгасан байх: 1. Хөрсний ажмагийн агууламж буурахгүй, эсвэл хээний тэмнэлтэнд байлгах, Хөрс нягтрахаас сэргийлэх (талбайд ажиглах давтамжийг хянах, хугацааг төлөвлөх; нойтон хөрсөн дээр хөрс боловсруулах, ярах, сэнхднлэх үйл ажиллагаа явуулахаас	1. Нийт эрчим хүчний хэрэглээнд сэргээгдэх эрчим хүчний эзлэх хувь (салхи эсвэл нарийн давтан) нэмэгдэх.	Доор дурдсанчлан тохих мембранын туршлагыг (хөрсний эрүү мэнд, хөрсний бүтээмжийг сайжруулах) хэрэгжүүлэх замаар	Тослийн/салхүүжилтийн өмнө: 1. Хөрсний шинжилгээний эх хувиар/скамердсан дүн болон дүгнэлт/өвлөмжийн тайлан (хууль ёсоор 3 эсвэл 5 жил тутам шинжлүүлэх үүрэгтэй бөгөөд тодорхой төлбөртэй		

Үйл ажиллагаа	Жилээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үнэмсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	алдагдал, байгалийн нөөцийг сүйтгэх, шавхахаас зайлсхийх байгаль орчны экосистем ээргийг харгалзан үзэж буй газар тарналангийн үйл ажиллагаа ; пестицид, бордоо, хуванцарыг хяналтгүй, зохиогүй/хэт их хэрэглэлээс зайлсхийх, багасгах; Хүлэмжийн хийн ялгаралтыг бууруулах болом шин тэжээлийн алдагдлыг бууруулах дадлуудыг хөрөлгө оруулалт хийн дунд болом том аж ахуйн нэгжүүдийн (500 га ба түүнээс дээш талбайд тарналан эрхэлж буй) хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл-ийн үр ашгийг дээшлүүлэх үйл ажиллагаа.		зайлсхийх эсвэл огцом багасгах гм) 2. (а) ногоон бордоо буюу химийн бус пестицид ашигласан тарналангийн галбайн эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх, эсвэл (б) хэрэглэхээс зайлсхийсэн химийн бордооны хэмжээг багасгах, (в) суурь жилээс эсвэл эзэлийн хугацаанд бордоо ба/эсвэл пестицидийн ашиглалтыг багасгахын тулд үр ашгийг нэмэгдүүлэх. 3. Суурь жилээс эсвэл эзэлийн хугацаанд нөөцийн үр ашгийн түвшин нэмэгдэх, эсвэл бүтээгдэхүүнд ногдох нөөцийн хэмжээ (ус, эрчим хүч, гүүхний эд гэх мэт) буурах. 4. Суурь жилээс эсвэл эзэлийн хугацаанд ажилтан/гэрээт гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгш байдал нэмэгдсэн (эзэлийн хугацаанд жендерийн гэнцгэрт байдал хангагдах эсвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, хуулийн дагуу нийцтэй)		хүлэмжийн хийн ялгарлаас зайлсхийх буюу багасгах. 1. Хөрсний алмагвйн түвшнийг баталгаажуулсан лабораторийн шинжилгээнд камруулж, хөрсний мэргэжилтнүүд-ийн бичсэн дүгнэлт/эвэл өмжлийг дагаж мөрдөх, эзэлийн хугацаанд хөрсний алмагвийн түвшнийг сайжруулах үүрэг хүлээнэ. 2. Органик үйлдвэрлэл эс бусад нийт бордооны 60-аас доошгүй хувь нь био буюу	лабораториор хийлгэж болно) 2. Органик бордоо худалдан авсан баримт, бордооны бүртгэлийн баримт 3. Газар тарналангийн эргэлтийг нотолсон бүртгэл хотлөлтийн хэсэг - орон нутгийн хөдөө аж ахуйн хэлтсийн агрономчийн баталгаажуулсан зааинал. Цаашид Тарналан үйлдвэрлэлийн хөгдсөн систем (www.plant.mofa.gov.mn n - боловсруулагдаж байна) эсвэл Agrolly/Finy программд хандах боломжтой болно. 4. Агрономичтой байгуулсан хөдөлмөрийн гэрээ, нийгмийн эрүүл мэндийн даатгалын төлбөр нь агрономичийн ажлын байрыг баталгаажуулна. Төслийн/санхүүжилтийн дараа: 1.Төслийн/санхүүжилтийн өмнөхтэй адил 2.Төслийн/санхүүжилтийн өмнөхтэй адил 3. Нөөцийн хэмжээтэй машин механизм техниккийн гэрчилгээ		

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ажиглах боломжтой шалгуур, хэмжээ үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журал, стандарт	Холбогдох олон улсад зовширсон стандарт
					органик бордоо, химийн бүс нэгтгэцлэл байх 3.Тарналаг ийн газар төрийн эзлэг сэлгэн ажиллуулж, бүртгэл хөтөлдөг 4.Тарналаг ийн тухай хуулийн дагуу агрономич ажиллуулах	4. Эрүүл мэндийн даатгалд баталгаажуулсан хүйс, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдээлэл Нэмэлт: Ногооллын үзүүлэлтүүд дээр арга хэмжээ авах тухай хуулийн этгээдийн тайлан		
6.2.3 Үрийн үйлдвэр	Экосистемд болон байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах чингэлтэйгээр үр, ургамлын санд бүртгэлтэй байгаа үрийг хамгаалах, таряалах, ашиглах; түүний дотор ургамлын өндөр үр ашгтай, стресс тэсвэртэй, ган гачиг эзрэг гачигдалтай нөхцөлд сайн засан зохицолтой үр сонгох + тариа, тосны ургамал	2.4, 2.5 13.1 15.5	1. Суурь жингээс буюу ээсэллийн хугацаанд ган, халуунд, үер, хортон шавьжил, дэвсгэлт ихээсэн хөрсөнд тэсвэртэй дотоодын ургамал/үр-ийн үйлдвэрлэл-ийг нэмэгдүүлэх	1. Суурь жингээс буюу эзэллийн хугацаанд ган, халуунд, үер, хортон шавьжил, дэвсгэлт ихээсэн хөрсөнд тэсвэртэй ургамал/үрийн нэр төрлийг нэмэгдүүлэх, нуталшуулах/нм пор тлох/нийтүүлэх	1. Үрийн сортын төрлийг ХХААХҮЯ- ны үндэсний сортын жагсаалтад (боловсруул ж байгаа) тусгагдан шинжилгээ н байх. 2. Ган, халуунд, үер, хортон шавьжил, дэвсгэлт ихээсэн, өндөр ургацтай хөрсөнд тэсвэртэй	Төслийн/санхүүжилтийн н өмчлөгч: 1. ХХААХҮЯ-ны өвч сайтаас авсан үндэсний сортын жагсаалт (боловсруулж байгаа) 2. Хтэрийн хяналтын шинжилгээний дүм, лабораторийн шинжилгээний үндэслэл ХХААХҮЯ-наас олгосон үрийн чанарын гэрчилгээ, үрийн байцаалчийн бичсэн дүгнэлт, одоогийн үр/ургамлын сорт, түүний уур амьсгалад дасан зохицох шинж чанаруудын тухай таблан, хэрэв импортын үр бол үрийн	Ургамлын үр, сортын тухай хууль; ЭЗХАХБ-ын үрийн схем INSR, Экологийн нөхөн сэргээлт дэх улаган үрийн анхны олон улсын зарчим, стандарт; үрийн чанарын үндэсний стандарт	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээ, үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр мэдлэх боломжтой шалгуур, хэмжээ, үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторы)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					эрэг үрийн чанар, онцлогийг ХХААХҮЯ-аар баталгаажуулсан эсвэл импортолж буй улсын үйлдвэрлэгч/баталгаажуулагчийн үрийн техникийн гэрчилгээтэй	техниккийн гэрчилгээг хямаа; Төслийн/санхүүжилтийн дараа; 1. Үрийг нутагшуулах ажлыг нэмэгдүүлэх талаар ХХААХҮЯ-наас зөвшөөрөл авсан бичиг 2. Үрийг хурааж авсны дараа гардуулах туршилтын үр дүн, хөрсөнд хийсэн лабораторийн шинжилгээний хариу (жир лавж турван жил ажилласан байх ёстой)		
6.2.4 Ногоон бордоо бордоо болон пестицид үйлдвэрлэл, малын ашиг шимийг нэмэгдүүлэх (малын тэмээл)	Бордоо, бордоо болон пестицидийн технологийг хөгжүүлэх, үйлдвэрлэх, хэрэглэх; байгальд хор хөнөөлгүй, биологийн олон янз байдлыг хамгаалсан органик бордоог мал, шувууны бууцнаас дахин боловсруулах + био хог хаягдлыг боловсруулан бордоо болгох	2.4. 2.5 3.9 13.1 15.5	Багадаа 1-2 үзүүлэлтийг хангасан байх: 1. Суурь жилээс буюу эзэллийн хугацаанд ороогч нутгаас гаралтай түүхийг эд буюу дахин боловсруулсан органик хог хаягдлыг эзлэх хуви/жишгийн өсөлт 2. Суурь жилээс эсвэл эзэллийн хугацаанд нөөцийн үр ашгийн түвшин нэмэгдэх, эсвэл бүтээгдэхүүнд ногдох нөөцийн хэмжээ (ус, эртний хүч, түүхийг эд гэх мэт) буурах. 3. Суурь жилээс буюу эзэллийн хугацаанд борлуулсан органик бордоо ба/эсвэл химийн бус пестицидийн хэмжээ.		1. Органик бордоо буюу химийн бус пестицид үйлдвэрлэдэг байх	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: 1. Лабораторийн хариу эсвэл гуравдагч этгээдээс олгосон холбогдох гэрчилгээ, органик үйлдвэрлэлийн холбогдох стандартад нийцсэн гэрчилгээ эсвэл органик бордоо, химийн бус пестицид үйлдвэрлэсэн байдлыг нотлох баримт бичиг. Төслийн/санхүүжилтийн дараа: 1. Дотоодын түүхийг эдийг баталгаажуулах зорилгоор Ecapint татварын системээс худалдан авалтын бүртгэл эсвэл	Ургамлын үр, сортын тухай хууль; ЭЗХАХБ-ын үрийн схем INSR, Экологийн нөхөн сэргээлт дэх унаган үрийн ахсны олон улсын зарчмын стандарт; үрийн чанарын үндэсний стандарт	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэм- гүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх баломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикс- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						Үйлдвэрлэлийн орчин хурээнтуй бүртгэл 2. Компанийн нөөцийн үр ашгийн тоо мэдээллийг ВАУ-тай харьцуулсан нөлөөдлийн тайлан эсвэл нөөцийн үр ашгийн тоон мэдээлэл, хэмжигдэхүүнийг харуулсан технологийн үнэлгээний тайлан 3. Ebarimt татварын системийн борлуулалтын бүртгэл эсвэл байгууллагын боловсруулсан борлуулалтын бусад тайлан.		
6.3 хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн болон хоол, хүнсний үйлдвэрлэл, боловсруулалт								
6.3.1 Тогтвортой хүнсний боловсруул- алт, үйлдвэрлэл	Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хүнсний үйлдвэрлэлийг экологич эхлэл, эрэгтийн эдийн зэстийн зарчмаар ажиллуулах (жишээ: эрчим хүч, ус, хөг хөгжлийг багасгах, дахин хэрэглэх, үр ашигтай дээшлүүлэх)	2.1, 2.2, 2.3, 2.4 12.1	1. Суурь жилийн эсвэл зээлийн хугацаанд байгаль орчин, нийгмийн асуудалд үзүүлэх нөлөөдлийн гүйцэтгэл сайжирсан. 2. Суурь жилийн буюу зээлийн хугацаанд орон нутгаас нийлүүлсэн түүхийн эдийн жин нэмэгдсэн. 3. Суурь жилийн эсвэл зээлийн хугацаанд ажилтан/гэрээт гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгш байдал нэмэгдсэн (зээлийн хугацаанд жамцарлын тэнцвэрт	1. Хүнсний үйлдвэрт гарсан ослын тоо суурь жилийн буюу зээлийн хугацаанд буурсан. 2. Хөг хөгжлийн хэмжээ буурсан - суурь жилийн эсвэл зээлийн хугацаанд гарсан хүнсний боловсруулсан бусад хөг хөгжил	Доор хурдсанчлан зохио удирдлагын мэдээлэл хэрэгжүүлэх замар хүлэмжний хийн ялгарлаас зайлсхийх буюу багасгах. 1. Шилжилт ийн үе шатанд, доорх гэрчилгээг авсан эсвэл	Тоснийн/санхүүжилтийн нэмлэг: 1. Байгууллага шилжилтийн шатанд байгаа эсвэл холбогдох шилжилт/гэрчилгээний лийн тайланг авсан бол баталгаажуулалтын байгууллагаас хийсэн гэрээ эсвэл лавлагаа, тодорхойлолт. 2. Органик сертификатын GAP-аар хангагдсан түүхийн эдийн худалдан авсан баримт. Мэдээлэл цуглуулах; Баталгаажсан хяналтын	Төрөөс хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого (2015) Үйлдвэржилт 21:100 Үндэсний хөтөлбөр	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ГХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэгдээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индиксаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрсөгсөн стандарт
	хүнсний үйлдвэрлэл нь хүнсний хангамжийн сүлжээнд байгааг орчин, нийгмийн харгуулагын өнлөр стандартыг мөрлүүлэх замаар хүнсний үйлдвэрлэлийн байгааг орчинд үзүүлж буй сөрөг нөлөөллийг арилгал зорилготой. Тогтвортой үйл ажиллагаа нь агро-эко-системийг хадгалах, нөхөн сэргээх, хүний болон хүрээлэн буй орчны эрүүд мэндэд хор хонсөл учруулах хорт бодисыг хэрэгсэхгүй байх, хайвсхийх зэрэг орно.		байдал хангагдах эсвэл хөгжлийнх бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, хуулийн дагуу нийцтэй)		авах гэж байгаа GMP, GHP, HACCP - эгсэгтэй цэвэрхэн хяналтын тогтолцоо эсвэл ISO 14001 Байгааг орчны менежмент, ISO9001 эсвэл ISO 22000 Хүнсний аюулгүй байдал Дотоодын болон олон улсын стандартын дагуу органик чанарын гэрчилгээ эсвэл Олон нийтэд танигдсан эко шошго эсвэл тогтвортой үйлдвэрлэлийн гэрчилгээг гуравдагч этгээдээр баталгаажуулсан	байгууллагын жагсаалт https://www.mmas.gov.mn/?fbclid=IwAR1uB2HnFdEYKw73bw6SDEQx7j0YYUy29maCPHbHCfY5mIRHSprOucd2Xk Төсөлний/сайн үүржигтний н дараа: 1. Байгааг орчны аюулгүй байдлын талаар ардг хэмжээ авах тухай байгууллагын нөлөөллийн тайлан эсвэл баталгаажуулах байгууллагаас гаргасан хамгийн сүүлийн үеийн тайлан 2. Дотоодод тариалсан түүхийн эдийг худалдан авсан баримт 3. Эрүүн мэндийн давгалын тайлангаас хонсдор, хөгжлийнх бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдээлэл 4. ХАБЭА-н сургалтын төлөвлөгөө, удирдлагын тайлан 5. Хог тээврийн байгууллагатай байгуулсан гэрээ, хог хаягдлын бүртгэл Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: ТоС		

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих ундсан шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ажиглах боломтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болов сэдвийн дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад завсгаарагдсан стандарт
					2. Түүхий эдний нийлүүлэлт ийн 30-аас доошгүй хувийг GAP- аар баталгаажса н эсвэл баталгаат оргоны борлуулалтаас авах Нэмэлт: Бүтээгдэхүү нүүдээс тохирлын үнэлгээ хийгдсэн байх (Compliance certificate)	Холбооны БОНЗ-н эрдэлний үнэлгээний аргачлал, удирдамж;		
6.3.2 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний борлуулалт маркетинг, агуулах, логистикийн үйлчилгээ	Хөдөө аж ахуйн үйл ажиллагаанд зорволсон дундын үйлчилгээ, үйл ажиллагаа (жишээ: кластерууд болон дуушлын нөөц авчлалт, зохицуулалт; Сум дундын засвар үйлчилгээний төв, түрээсийн үйлчилгээний гэрээт мэт)	2.1, 2.2, 2.3, 8.2	1. Эдгээр дундын үйлчилгээний ашиг хүртэж буй малчин, фермерүүдийн хүйсээр ангилсан тоо (шууд/шууд бус) 2. Усны фтор нүүрсгөрөг ба үүснэл хмийн хөрөгтийн хэрэгсэлг бууруулах ба/эсвэл суурь жилээс буюу эзэлний хугацаанд тэдгээрийг байгалийн хөргөгчөөр солих 3. Суурь жилээс эсвэл эзэлний хугацаанд ажилтан/гэрээт	1. Тариаланчдын хөдөлмөрийн бүтээмж нэмэгдэх (Тариалан, бэлтээрийн мал аж ахуй, ойн аж ахуйн нэгжийн өндөгтөөр хөдөлмөрийн нэгжид ногдох үйлдвэрлэлийн хэмжээ) 2. Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн үйлчилгээний лүртээмж сэргийрсэн (ус хангамж, эрчим	Доор дурдсанчлан тариаланчид /малчинд хөдөө аж ахуйн зохиотой дадлыг хэрэгжүүлэх замбар хүлэмжийн хийн ялгарлаас зайлсхийх буюу багасгах.	Төслийн/салхүүжилтийн н өмнө: Газар тариалангийн менеджмент. 1. Органк/GAP сертификаттай фермерүүд эсвэл бусад байгаль орчны уламжлагын тогтолцооны стандарт гэрчилгээтэй үйлдвэрлэгчид гэрээ/гашууныг төлөөлөгөө Мал аж ахуй, махны менеджмент.	"MNS ISO 22002- 5:2020 Хүнсний авуулгүй байдлын унтвар барих хөтөлбөр - Тээвэрлэлт ба хадгалалт	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
Хивсгэгч мал, шувуу, галай гм аж ахуйн уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой эмгэг төрүүлэгч болон халдварт ба халдварт бус өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх хяналт, эмчилгээ үйлчилгээ	Хүнсний хадгаламлыг сайжруулах хадгалалт, тээвэрлэлтийн явцад гардаг хүнсний алдагдлыг бууруулах; логистикний үр ашгийг лэмжлүүлэх; зардлыг бууруулах; эрчим хүч, газар, усны хэрэглээг бууруулах; эсийн борлуулалтын үнийг бууруулах; логистикний тогтолцоог сайжруулах үйл ажиллагаа		гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгш байдал нэмэгдсэн (зээлийн хулаацаанд жендерийн тэнцвэрт байдал хангагдах эсвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, хуулийн дагуу нийлгэй)	хүчний хангамж, хэрэглээ, тоног төхөөрөмжийн үр ашиг, нэг өрх/фермийн зардал хэмжээтэй (хэмжээгэдэг) 3. Биологийн олон жинз байдлыг хамгаалах төлөвлөгөөнд бичгдсэн арга хэмжээ, үзүүлэлтүүдийн тоо 4. Логистик, агуулахын менежмент хангалтгүйгээс болж алдагдах хүнсний хэмжээ буурах	Газар тарналынгийн менежмент: 1.Организм/G AP сертификатт ай фермерүүд/үйлдвэрлэгчдийг нэмждэг Мал аж ахуй, малны менежмент: 1. Тогтвортой мал аж ахуйн менежментийн стандартыг (Хариуцлагатай нүүдэлчдийн стандарт 6891 гэх мэт) бүртгүүлсэн буюу гэрчилгээ авсан нүүдлийн болов халас нүүдлийн малчдыг дэмжлэг 2.Бүтээгдэхүүн/түүхийн эдийн	1. Хариуцлагатай нүүдэлчдийн MNS 6891 стандарт, түүний цахим хяналтын систем дэх хамтын ажиллагаа/кластерийн гишүүдийн бүртгэл, баталгаажуулалтын байдлын тухай Бэлчээр ашигласчдын үндэсний холбооноос албан бичиг. 2. Аж ахуйн нэгжийн үр ашигтай логистик эсвэл агуулахын удирдлагын тогтолцооны тайлан 3. Аж ахуйн нэгжийн төлөөллийн захидал эсвэл тайлан Төслийн/санхүүжилтийн дараа 1.Эзэмшигч/захирын хүйсийн мэдээлэл бүхний худалдаачдын ялгасалт эсвэл борлуулагчийн борлуулалтын мэдээлэл 2. Одоо ашиглаж буй хөргөгчийн техникийн гэрчилгээ 3. Эрүүл мэндийн дээдлэлийн тайлангаас баталгаажуулсан жендер, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдээлэл		

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үзвсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					ашигтай логистик буюу агуулахын улирлагын тогтолцоо 3. Дажин ашиглах боломжтой/ дажин боловсруула х боломжтой/ үр ашигтай сав баглаа боодлын улирлагаар хангадаг Гншүүдийн днйлэнх өрх, сумын Засаг диргатай бэлчээрнйг ашиглах гэрээ байгуулсан			
6.3.3 Чанарын хяналт, баталгаажу улалт, туршилт болон мөшгөх тогтооцоог нэвтрүүлэх , хөгжүүлэх, тогтвортой хөдөө аж	Чанарын шалгалт, баталгаажуулалт, хүнсний эх үүсвэр/нийлүүлэл тийн сүлжээний хяналтыг дэмждэг үйлчилгээ болон технологн (үйлчилгээ дач байгаа болон өгч байгаа газар) Хөдөө орон нутаг дах хүний	2.4, 3.9, 12.4, 13.1	1. Эзэлний хугацаанд элгээр үйлчилгээнээс (шууд/иууд бус) ашиг хүртэж буй фермерүүд болон ашиг хүртэгчдийн хүйсээр амгисан тоо 2. Эзэлний хугацаанд чанарын хяналт, баталгаажуулалтад хамрагдсан бүтээгдэхүүний тоо 3. Эзэлний хугацаанд боловсруулсан, туршсан, нэвтрүүлсэн	1. Эзэлний хугацаанд нэмэгдсэн баталгаажуулалтын үйлчилгээ/төрөл зүйлсийн тоо (жишээ нь хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, лаборатори, баталгаажуулалтын байгууллагын чадавхыг хөгжүүлэх зорилгоор	1. Холбогдох гэрчилгээ (органик/OA P/хяналт гэх мэт) болон/эсвэл менеджментн йн систем(ISO 1 4001 гэх мэт) авахаар хүсэлт гаргаж буй орон	Тослын/салхүүжилтий н өмнө: 1. Орон нутгийн фермерүүд/үйлдвэрлэг ч/боловсруулагч эсвэл гуравдагч баталгаажуулалтын байгууллагатай байгуулсан гэрээ 2. Үндэсний стандартын баталгаажуулалтын байгууллагаас олгосон гэрчилгээ	Органик хүнсний тухай хууль (2016) ОУХБ R101 - Мэргэжлийн сурталт (Хөдөө аж ахуй) зөвлөмж, 1956 (No101)	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Боего/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрсэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
ахуйн боловсрол ба ур чадварын сургалт	нөөцийг хөгжүүлэх, ажигчдын ур чадварыг дээшлүүлэх, тогтвортой газар тариалангийн талаарх ажилчдын мэдлэгийг дээшлүүлэх, хөдөлмөрийн эрхийг хамгаалах, нийгмийн оролцоог нэмэгдүүлэх, жендерийн эрх тэгш байдлын дээшлүүлэх сургалтууд зохион байгуулах		гэрчилгээгүүлэх төрлүүдийн тоо.	лабораторнд туршсан)	нутгийн фермерүүд/үндэрлэгч/боловсруулагчдыг дэмжиж, баталгаажуулдаг. 2. MNS ISO/IEC 17025:2018, MNS ISO/IEC 17067:2014, MNS ISO/IEC 17065:2013 зэрэг үндэсний стандартад нийцсэн байдал. 3. Боловсрол, сургалтын үйл ажиллагаанд : Сургалт, боловсролыг нэгтгүүлэх нь органын/ОАР/хяналт ба/эсвэл ISO14001 зэрэг холбогдох гэрчилгээ авахын тулд фермер/үйлд	3. Сургалтын хөтөлбөр, ерөнхий төлөвлөгөө Төслийн/санхүүжилтийн дараа: 1. Багадсан стандарт/сертификатуудын тоо, олгосон гэрчилгээ эзэмшигчдийн жагсаалт (бие даасан тариаланчдыг хүйсээр нь ангилсан) 2. Сертификат өгсөн бүтээгдэхүүний жагсаалт 3. MASM эсвэл олон улсын стандартын баталгаажуулалтын байгууллагаас олгосон гэрчилгээний эх хуви/сканердсан хувилбар		

Үйл ажиллагаа	Жиншээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индексаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					вэрлэгч/боловсрогчдоо чиглэгддэг.			
6.3.4 Хөдөө аж ахуйн салбарын судалгаа, хөгжил	УАӨ-с урьдчилан сэргийлэлтийн, дасан зохицох зориулалтай ногоон бүтээгдэхүүнийг судлах, хөгжүүлэх, сурталчлах, зах зээлд нэвтрүүлэх, үүнийг Органик хөлөө аж ахуйд зориулсан цахим худалдаа эсвэл програм, ногоон бордоо, биологийн бордоо, эрсдэл багатай пестицид, ногоон & үр ашгатай тэжээлийн нэмэлт, хоруу чанар багатай, эмэнд тэсвэртэй малын эм, үр хүнтэй, шоулгүй вакцин гэх мэт Ухвалаг хөдөө аж ахуйн системийн хөгжүүлэх, хэрэгжилтийг нэмэгдүүлэх, систем бий болгох, ажиллуулах зэрэг (жиншээ нь:	2.а	1. Зээлийн хугацаанд эдгээр үйлчилгээнээс (шууд/шууд бус) ашиг хүртэж буй фермерүүд болон ашиг хүртэгчдийн хүйсээр ангилсан тоо 2. Зээлийн хугацааны төслийн төлөвлөгөө/санаа дээр тусгагдсан нөлөөллийн үзүүлэлт буюу үр дүнгийн сайжруулалт. Жиншээ нь- туурвисан судалгаа, хөгжүүлэлтийн тоо эсвэл бүтээсэн шинэлэг платформуудын тоо эсвэл орон нутгийн/олон улсын агентлагуудын судалгаа, боловсруулалтын чанарын үнэлгээ гэх мэт.	1. Зээлийн хугацаанд хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээмжийн сайжралт эсвэл ногоон ажлын байрны өсөлт	1. Ногоон болон нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийг харуулсан судалгааны эсвэл төслийн санаа 2. Хөгжлийн эсвэл туршилтын төслийн талааллогоо 3. Эерэг зорилтот нөлөөг харуулсан туршилтад суурилсан төслийн үр дүн	Төслийн/сансүүжилтийн нэмнэ: 1. Тарнаалчид эсвэл байгууллагатай байгуулсан гэрээний жагсаалт эсвэл үр нөлөө бүхний үйл ажиллагааг тодорхой харуулсан мэдээллийн хуудас 2. Төслийн төлөвлөгөө эсвэл уандлагын нодөөллийн тайлан 3. Туршилтын үр дүн эсвэл нөлөөллийн тайлан Төслийн/сансүүжилтийн дараа: 1. Орон нутгийн тарнаалчид/үйлдвэртэгч/боловсруулагчидтай байгуулсан гэрээ 2. Тодорхой заасан зорилтот нөлөөллийн тайлан эсвэл төслийн туршилт	ISO 15000, ISO/TC 23/SC 19	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Идентификаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	нарнийчилсан мэдээлэл сайтай хөдөө аж ахуй, мэдрэгчээр удирддаг усалгаа, бордоо гэх мэт)							
6.4 ТОГТВОРТОЙ ХӨДӨӨ АЖ АХУЙН ДЭМЖИХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНУУД								
6.4.1 Органик (Эрүүл) хүнсний бөөний худалдаа болон мянчингэн худалдаа, нягтний хоолны үйлчилгээ	Хүнсний жижигтэнгийн болон бөөний худалдааны сүлжээн дэх үр ашгийг дээшлүүлэхээр шинэ, органик бүтээгдэхүүнүүдийг хамгийн ойрын дэлгүүр, ресторанд нийлүүлэх (жиш: цагаан хоолтон ба эрүүл органик түнс борлуулдаг супермаркетууд, орон нутгийн ноёдодын зах, органик ресторанд); хүнсний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх; хүнсний хог хаягдлыг бууруулах; эрчим хүчний хэрэглээ, газар, усны хэрэглээг бууруулах; жижигтэнгийн	2.4, 2.6, 12.2, 12.3, 12.5	1. Тогтвортой эх үүсвэр бүхий түүхийг эд бэлтгэл бараа материал (дотоодын органик/GAP сертификаттай бүтээгдэхүүн/түүхийг эд/баглаа бодол) суурь жилээс буюу зээлийн хугацаанд нэмэгдэх 2. Хог хаягдлын хэмжээ буурсан - суурь жилээс эсвэл зээлийн хугацаанд гарсан хүнсний болон/жээл бусад хог хаягдлыг 3. Суурь жилээс эсвэл зээлийн хугацаанд ажиглав/гэрээт гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгш байдал нэмэгдсэн (зээлийн хугацаанд жемлерийн тэнцвэрт байдал хангагдах эсвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, хуулийн дагуу нийцтэй)		1. Дотоодын органик/GAP сертификаттай фермерүүд/үйлдвэрлэгчдийг дэмжэх эсвэл дэлгүүр/ресторанд хувиар бүтээгдэхүүний 30-аас доошгүй хувийг тогтвортой эх үүсвэртэй эсвэл органик/GAP сертификаттай бүтээгдэхүүн эзэлдэг. 2. Хог хаягдлын менежментийн тогтолцоог хэрэгжүүлэх	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: 1. Дотоодын органик/GAP баталгаажуулсан түүхийг эд/бүтээгдэхүүнийг баталгаажуулах зорилгоор Ebagini татварын системийн худалдан авалтын бүртгэл эсвэл үйлдвэрлэлийн орцын хураангуй бүртгэл 2. Хог тээврийн байгууллагатай байгуулсан гэрээ, хог хаягдлын бүртгэл 3. Гуравлагч этгээдийн баталсан удирдлагын тогтолцооны стандартын гэрчилгээ Төслийн/санхүүжилтийн дараа: 1. Төслийн/санхүүжилтийн өмнөхтэй адил 2. Компанийн нөлөөллийн тайлан, мөөцний үр ашгийг (хог хаягдлыг бууруулах)	Органик хүнсний тухай хууль (2016) Тороос хүнс, хөдөө аж ахуйн талаар баримтлах бодлого (2015)	НҮБ-ын Хөдөө аж ахуйн чанарын стандарт Олон улсын стандарт GAP заавар, тээвэрчлэл BRCGS Халгамалт, Түгээлтийн дэлхийн стандарт ба IFS Логистик

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индекс- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	үнийн бууруулах; хөдөлмөрийн нөхцөл, мэдээлэл технологийн шинэчлүүдийг ашиглан бөөний болон жонхиглэнгийн худалдааны тогтолцоог сайжруулах.				3. НАССР гэрчилгээтэй (бусад уандшагын тогтолцооны стандартууд)	тоон мэдээллийг ВАУ- тай харьцуулсан 3. Эрүүл мэндийн даатгалын тайлангаас баталгаажуулсан жендер, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдээлэл		
6.4.2 Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлчилгээний борлуулалт, маркетинг, агуулах, логистикийн үйлчилгээ	Хөдөө аж ахуйн үйл ажиллагаанд зорнуусан дундын үйлчилгээ, үйл ажиллагаа (кластерууд болон дундын төвч ашиглалт, зохицуулалт; Сум дундын засвар үйлчилгээний төв, түрээсийн үйлчилгээний гэх мэт) Хивэгч мал, шувуу, гахай гм аж ахуйн уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой эмгэг төрүүлэгч болон халдварт ба халдварт бус өөчнөөс урьдчилан сэргийлэх хяналт, ямчлалт үйлчилгээ	2.1, 2.2, 2.3, 8.2	1. Эдгээр дундын үйлчилгээгээс ашиг хүртгэж буй малчид, фермерүүдийн хүйсээр ангилсан тоо (шууд/шууд бус) 2. Усны фтор нүүрсгөрөгч ба үүсгэл хүнийн хөргөлтийн хэрэглээг бууруулах ба/эсвэл суурь жилээс буюу зээлийн хугацаанд тэдгээрийг байгалийн хөргөгчөөр солих 3. Суурь жилээс эсвэл зээлийн хугацаанд ажилтан/гэрээт гүйцэтгэгч нарын хүртээмжтэй, эрх тэгш байдал нэмэгдсэн (зээлийн хугацаанд жендерийн тэнцвэрт байдал хангагдах эсвэл хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжсэн, хуулийн дагуу нийцтэй)	1. Тарналагчдын хөдөлмөрийн бүтээмж нэмэгдэх (Тарналагч, бэлчээрийн мал аж ахуй, ойн аж ахуйн нэгжийн ангиллаар хөдөлмөрийн нэгжид ногдох үйлдвэрлэлийн хэмжээ) 2. Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн үйлчилгээний хүртээмж сайжирсан (ус хангамж, эрчим хүчний хяналт, хэрэглээ, томог төлөөрөлтийн үр ашиг, нэг өрх/фермийн зардал хэмнэлтээр хэмжигддэг) 3. Биологийн олон амьт байдлыг хамгаалах төлөвлөгөөнд биалсэн арга	Люор дүрлсанчлан тарналагчид /малчдын хөдөө аж ахуйн зохицой дадлыг хэрэгжүүлэх замар хүлэмжийн лийн ялгарлаас зайлсхийх буюу багаасгах. Газар тарналагчийн менеджмент: 1. Органн/ОА Р сертификатт ай фермерүүд/ү йлдвэрлэгчд ийг дэмждэг	Төслийн/самүүжилтийн нөмнө: Газар тарналагчийн менеджмент: 1. Органн/ОА Р сертификаттай фермерүүд эсвэл бусад байгаль орчны уандлагын тогтолцооны стандарт гэрчилгээтэй үйлдвэрлэгчидтэй гэрх/ншуунчлэлийн төлөвлөгөө Мал аж ахуй, махны менеджмент: 1. Харууцлагатай нүүдэлчдийн MNS 6891 стандарт, түүний илхэм хяналтын систем дэх хамтын ажиллагаа/кластерийн гнодүүдийн бүртгэл, баталгаажуулалтын байдлын тухай Бэлчээр ашиглагчдын үндэсний холбооноос албан бичиг	"MNS ISO 22002- 5:2020 Хүнсний ажуулгүй байдлын угтвар барих хөтөлбөр - Тээвэрлэлт ба хадгалалт	

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ГХЗ-ууд үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад төвшөөрөгдсөн стандарт
	Хүнсний хадгавалтыг сайжруулах; хадгавалт, тээвэрлэлтийн явцад гардаг хүнсний аллагдлыг бууруулах; логистикийн үр ашгтыг дээшлүүлэх; зардлыг бууруулах; эрчим хүч, газар, усны хэрэгсэл бууруулах; эхний борлуулалтын үнийг бууруулах; логистикийн тогтолцоог сайжруулах үйл ажиллагаа			хэмжээ, үзүүлэлтүүдийн тоо 4. Логистик, агуулахын менеджмент хангалтгүйгээс болж алагдах хүнсний хэмжээ буурах	Мал аж ахуй, махны менеджмент: 1. Тогтвортой мал аж ахуйн менеджмент ийн стандартыг (Харилцаа тай нүүдэлчдийн н стандарт 6891 гэх мэт) бүртгүүлсэн буюу гэрчлэгээ авсан нүүдлийн болон хөгс нүүдлийн малчдыг дэмжлэх 2. Бүтээгдэхүүн/түүхийн эдийн ашигтай логистик буюу агуулахын удирдлагын тогтолцоо 3. Дахин ашиглах боломжтой/ дахин боловсруулах	2. Аж ахуйн нэгжийн үр ашигтай логистик эсвэл агуулахын удирдлагын тогтолцооны тайлан 3. Аж ахуйн нэгжийн төлөөллийн захидал эсвэл тайлан Төслийн/санхүүжилтийн н дараа: 1. Эзэмшингч/захирлын хүйсний мэдээлэл бүхний хуваалдаандын жөгсөөд эсвэл борлууллагчийн борлуулалтын мэдээлэл 2. Одоо ашиглаж буй хөргөгчийн техникийн гэрчилгээ 3. Эрүүл мэндийн даатгалын тайлангаас бэлтгэж агуулсан жондер, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн мэдээлэл		

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад төвшөөрсөгдсөн стандарт
					х боломжтой/үр ашигтай сав баглаа боодлын уанрдлагаар хангадаг Гишүүдийн дийлэнх орх, сумын Засаг даргатай бэлчээрнийг ашиглах гэрээ байгуулсан			
6.4.3 Чанарын хяналт, баталгаажуулалт, туршиг болон мөшгөх тогтолцоог нэвтрүүлэх, хөгжүүлэх, тогтвортой хөдөө аж ахуйн боловсрол ба ур чадварын сургалт	Чанарын шалгалт, баталгаажуулалт, хүнсний эх үүсвэр/нийлүүлэлтийн сүлжээний хяналтыг дэмжжэг үйлчилгээ болон технологи (үйсчилгээ авч байгаа болон өгч байгаа газар) Хөдөө орон нутаг зах хүний нөөцийг хөгжүүлэх, ажилчдын ур чадварыг дээшлүүлэх, тогтвортой газар тариалангийн талзарт ажилчдын мэдлэгийг дээшлүүлэх, хөдөлмөрийн	2.4, 3.9, 12.4, 13.1	1. Эзэлийн хугацаанд эдгээр үйлчилгээнээс (шууд/шууд бус) ашиг хүртэж буй фермерүүд болон ашиг хүртэгчдийн хүйсээр ангилсан тоо 2. Эзэлийн хугацаанд чанарын хяналт, баталгаажуулалтад хамрагдсан бүтээгдэхүүний тоо 3. Эзэлийн хугацаанд боловсруулсан, туршсан, нэвтрүүлсэн гэрчилгээжүүлэх төрлүүдийн тоо.	1. Эзэлийн хугацаанд нэмэгдсэн баталгаажуулалтын үйлчилгээ/төрөл зүйлсний тоо (жишээ нь хүнсний жоулгүй байдлыг хангах, лаборатори, баталгаажуулалтын байгууллагын чадавхыг бэхжүүлэх зорилгоор лабораторид туршсан)	1.Холбогдох гэрчилгээ (органик/GAP/хяналт гэх мэт) болон/эсвэл менежментийн систем(ISO) 4001 гэх мэт) авахаар хүсэлт гаргаж буй орон нутгийн фермерүүд/үйлдвэрлэгч/боловсруулагчдыг дэмжиж, баталгаажуулдаг. 2. MNS ISO/IEC 17025:2018,	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: 1. Орон нутгийн фермерүүд/үйлдвэрлэгч/боловсруулагч эсвэл гуравдагч баталгаажуулалтын байгууллагатай байгуулсан гэрээ 2. Үндсний стандартын баталгаажуулалтын байгууллагаас олгосон гэрчилгээ 3. Сургалтын хөтөлбөр, ерөнхий төлөвлөгөө Төслийн/санхүүжилтийн дараа: 1. Баталсан стандарт/сертификатуудын тоо, олгосон гэрчилгээ эзэмшигчдийн жагсаалт (бүс даасан	Органик хүнсний тухай хууль (2016) ОУХБ R101 - Мэргэжлийн сургалт (Хөдөө аж ахуй) зөвлөмж, 1956 (No101)	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмээн үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зохиогорголсын стандарт
	эрхнийг хамгаалах, нийгмийн оролцоог нэмэгдүүлэх, хөндөрний эрх тэгш байдлын дээшлүүлэх сургалтууд зохион байгуулах				MNS ISO/IEC 17067:2014, MNS ISO/IEC 17065:2013 зэрэг үндэсний стандартад нийцсэн байдал. 3. Боловсрол, сургалтын үйл ажиллагаанд Сургалт, боловсролын агуулга нь органик/GAP/хяналт би/эвэл ISO14001 зэрэг холбогдох гэрчилгээ авахын тулд фермер/үйлдвэрлэгч/боловсруулагчдад чиглэгддэг.	тарналагчид хүйсээр нь ангилсан) 2. Сертификат өгсөн бүтээгдэхүүний жагсаалт 3. MASM эсвэл олон улсын стандартын баталгаажуулалтын байгууллагаас олгосон гэрчилгээний эх хуви/сканердсэн хувилбар		
6.4.4 Хөдөө аж ахуйн салбарын судалгаа, хөгжил	УАӨ-с урьдчилан сэргийлэлтийн, даван зохицох зорилготой ногоон бүтээгдэхүүнийг судлах,	2.a	1. Эзэлийн хугацаанд эдгээр үйлчилгээнээс (шууд/шууд бус) ашиг хүртэж буй фермерүүд болон ашиг хүртэгчдийн хүйсээр ангилсан тоо	1. Эзэлийн хугацаанд хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээмжийн сайжралт эсвэл ногоон ажлын байрны өсөлт	1. Ногоон болон нийгэмд үзүүлэх нөлөөллийг харуулсан судалгааны	Төслийн/санхүүжлтийн өмнө: 1. Тарналагчид эсвэл байгууллагатай байгуулсан гэрээний жагсаалт эсвэл үр нөлөө бүхний үйл		ISO 15003, ISO/TC 23/SC 19

Үйл ажиллагаа	Жигшээ	ГХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн өлсгүүр, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой өлсгүүр, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	хөгжүүлэх, сурталчлах, зах зээлд нэвтрүүлэх, үүнд: Органик хөдөө аж ахуйд зорилсон шахим худалгаа эсвэл программ, ногоон бордоо, биологийн бордоо, эрсдэл багатай пестицид, ногоон & үр ашигтай тэжээлийн нэмэлт, хоруу чанар багатай, эмэнд тэсвэртэй малын эм, үр дүнтэй, ажуулгүй вакцин гэх мэт Ухаалаг хөдөө аж ахуйн системийн хөгжүүлэх, хэрэгжилтийг нэмэгдүүлэх, систем бий болгох, ажиллуулах тэрэг (жигшээ нь: нарийвчилсан мэдээлэл сайтай хөдөө аж ахуй, мөдрэгчээр удирддаг усалгаа, бордоо гэх мэт)		2. Эзэлхийн хугацаанд төслийн нөлөөлөгөөсний дээр тусгагдсан нөлөөллийн үзүүлэлт буюу үр дүнтэй сайжруулалт. Жигшээ нь: туурвсан судалгаа, хөгжүүлэлтийн тоо эсвэл бүтээсэн интэжээл платформуудын тоо эсвэл орон нутгийн/олон улсын агентлагуудын судалгаа, боловсруулалтын чаварын үнэлгээ гэх мэт.		эсвэл төслийн санал 2. Хөгжлийн эсвэл туршилтын төслийн тооноогоо 3. Эерэг зорилтот няагааг харуулсан туршилтаа суурилсан төслийн үр дүн	ажиллагааг тодорхой харуулсан мэдээллийн хуудас 2 Төслийн төлөвлөгөө эсвэл удирдлагын нөлөөллийн тайлан 3. Туршилтын үр дүн эсвэл нөлөөллийн тайлан Төслийн/санхүүжилтийн м дараа: 1. Орон нутгийн тэрнэланчид/үйлдвэрлэгч/ боловсруулагчидтай байгуулсан гэрээ 2. Тодорхой засаг зорилтот нөлөөллийн тайлан эсвэл төслийн туршилт		
6.5 ТОГТВОРТОЙ ТЕКСТИЛИЙН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ								

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үнэмсний болов салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөршөөрөгдсөн стандарт
6.5.1 Тогтвортой текстилийн үйлдвэрлэл	Үйлдвэрлэлийн явцад эрчим хүч, ус хэмнэх; Байгаль орчинд үзүүлэх нөлөөдийг бууруулах заримгаар бохир ус цэвэрлэх байгууламж барих. (Нэхмэлийн анхдагч боловсруулагчийн бохир усны буянгар нь маш өндөр байдаг ба COD болон pH нь зөвшөөрөгдсөн хязгаарыг хэтэрсэн байх боломжтой байдаг. Нэхмэлийн үйлдвэрүүд ҮҮ-ийг урьдчилан цэвэрлүүлэхгүйгээр шууд төвлөрсөн бохирын шугам сүлжээнд нийлүүлж, Төв цэвэрлэх байгууламжийн ачааллыг нэмэгдүүтгэж байна)	6.3, 6.6; 9.4; 12.4;	1. Үйлдвэрлэлийн нэгжид ногдох усны зарцуулалт м3 2. Үйлдвэрлэлийн нэгжид ногдох эрчим хүчний зарцуулалт кВт.ц 3. Үйлдвэрлэлийн нэгжид ногдох уурын хэрэглээ GCal 4. Химийн бодисын тодорхойлолтын жагсаалт		Нэхмэлийн үйлдвэрүүд болон нягтсн, барилгын мэргэжлийн байгууллагууд хамрагдах боломжтой.	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Боловсроот байдлын судалгаа: Усны хэрэглээг бууруулах; Эрчим хүч хэмнэх; Бохир ус цэвэрлэх; Химийн бодисыг хадгалах, боловсруулахад зайцсан байдал. Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Төлөвлөгөөг дагаж мөрдсөн байдал: хэмнэгдсэн эрчим хүч, усны хэмжээ, Бохир ус цэвэрлэх түвшний хэмжээ, Химийн бодисын вэрийгчилсэн тодорхойлолт, химийн бодисыг хадгалах, боловсруулах тухай гэрчилгээ. Үнэлгээний стандарт/хэрэгсэл: ТоС Холбооны аргачлалууд Лавлах шалгуур: 1. Монголын ноолуур, ноос үйлдвэрлэгчдийн усны хэрэглээний хэмжээ нь ихэмэл бүтээгдэхүүний кг тутамд м3-аар хэмжигдэх бусад эх сурвалжид мэдээлэгдсэн ноосон нэхмэлийн үйлдвэрлэлийн усны	Тогтвортой үйлдвэрлэлийн стандарт MNS 6921:2022 Эрчим хүч хэмнэлтийн тухай хууль Эрчим хүч хэмнэх үндэсний хөтөлбөр Үнэмсний хэмжээнд тодорхойлсон хувь нэмэр 2019 Бохир усны ерөнхий шаардлага MNS 4943:2015 (https://esstandard.gov.mn/standard/v/3615).	GOTS стандарт OEKO-TEX стандарт ISO 50001

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						хэрэглээний үзүүлэлтээс дунджаар 1.6 джсм/нх байна. 0.02 м3/кг угсаа үндсэн процессоруудын усны хэрэглээ 0.002-0.04 м3/кг гэсэн олон улсын жинхэнэ хэмжээнд хэвээр байна. Нэхмэлийн үйлдвэрүүдийн усны хэрэглээ нь бүтээгдэхүүний төрлөөс хамаардаг боловч Монголын үйлдвэрлэгчийн усны дундаж хэрэглээ дунджаар 0.2м3/кг, анхан шатны боловсруулалтад 0.02м3/кг, бүрэн нэгдсэн үйлдвэрүүдэд 0.45м3/кг байна гэж тооцож байна. 2. Үйлдвэрлэгч нь химийн аюултай бодис, машины тос, тосолгооны материалыг хадгалах, шилжүүлэх, харьцах техникийн өөртөө, дүрэм журмыг агуулсан аюулгүй байдлын мэдээллийн хуудсыг бөглөнө. 3. Монголын нэхмэлийн үйлдвэрүүдийн эрчим хүчний хэрэглээг 10.		

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэгжлээр илэрх боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикс-торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журм, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						кВт.ц/кг бүтээгдэхүүн гэж тооцсон		
7. ТОГТВОРТОЙ ГАЗАР АШИГЛАЛТ БА БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДАЛ								
7.1 ТОГТВОРТОЙ НӨХӨН СЭРГЭЭХ								
7.1.1 Ойжуулалт	Өмнө нь ойгүй байсан газарт ойжуулалт хийх	6.6 15.1 15.2 15.6	1. Талбай (га) 2. Шинээр тарьсан мод/булны амьд үлээх хувь (75% ба түүнээс дээш) 3. Нүүрстөрөгчийн шингээлтийн тооцоо (CO2)	1. Нэгж талбайд ногдох биологийн төрөл зүйлийн тоо, тоо (600-800) 2. Ойжуулалтын талбайг сайжруулсан үзүүлэлт (нэмэгдсэн усалгааны систем, дашаа, багаж хэрэгсэл, технологи) 3. Ойн дагалдах баялаг, бүтээгдэхүүний хэмжээ (үр, мөөг, ургамал) (т) 4. Бэлчээрийг хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх, технологийн менежментийг сайжруулах (алсын зайнаас сонгох, нээлээл үзэх) 5. Хөрсний эрүүл мэндийн сайжирсан үзүүлэлт (нүүрстөрөгч, шингээл, pH-ийн өөрчлөлт)	1. Ашигт үйлд, хиртой төрөл зүйлийг тарьж үйлдэх 2. Тасралтгүй 3 жил үйл ажиллагаа явуулсан байх 3. Төстэй олон улсын төсөл хөтөлбөрт оролцож байсан байх (нэмэлт) 4. Хүний нөөцийн чадавхтай байх 5. Тогтвортой байдлын баталгаа 6. Ойн менежментийн төлөвлөгөөтэй байх	1. Улсын ойн мэдээллийн санд бүртгэгдсэн байх 2. Улсын ойн савд хүлээлгэж өгсөн байх 3. Байгаль орчны нарийн үнэлгээ хийлгэсэн байх	1. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 2. Ойн тухай хууль, 3. Хөрсний доройтол цөлжилтөөс хамгаалах тухай хууль 4. Алсын харва 2050 хөтөлбөр 5. Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлого 6. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн 7. Монгол Улсын үндэсний хэмжээнд тодорхойлсон хувь нэмэр	1. Голд стандарт, ойжуулалт/ойжуулалтын шаардлага 2. ISD болон SSI-ийн сайн дурын тогтвортой байдлын стандарт, ой хамгаалал, олон улсын худалдааны бодлогод байгаль орчны заалтууд

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
7.1.2 Ойн нэхвэс сэргээлт	Улсын ойн санд бүртгэлгүй бөгөөд, хээрийн түймэр, ойн хортон шавьж, хорхойд нэрвэгдсэн, эсвэл мод болтгэлнийг зорнуулалтаар шингэлэгдсэн, эсвэл огт модгүй байсан задгай талбай, газарт мод тариалах	6.6 15.1 15.2 15.5	1. Талбай (га) 2. Шянгэр тарьсан мод/булны амьд үлдэх хувь (75% ба түүнээс дээш) 3. Нүүрстөрөгчийн шингээлтийн тооцоо (CO2) 4. Хөрсний эрүүл мэндийн сайжирсан үзүүлэлт (нүүрстөрөгч, шянг тарьсан, рН-ийн өөрчлөлт)	1. Нэгж талбайд ногдох биологийн төрөл зүйлийн төрөл, тоо (багадвар 1750ш байх) (1 га талбайд 2500 шянг тарьсан гарц гарц нормативтай) 2. Ойн дэглэмдх баялаг, бүтээгдэхүүний хэмжээ (ур, мөөг, ургамал) (#) 3. Бэлчээрийг хамгаалах, цогцжилтоос сэргийлэх, технологийн менежментийг сайжруулах (алсын зайнаас сонгох, мэдээлэл үзэх)	1. Ашиггүй, хортой төрөл зүйлийг тарихгүй байх 2. Тэсрэлгүй 3 жил үйл ажиллагаа явуулсан байх 3. Төстэй олон улсын төсөл лөтөлбөрт оролцож байсан байх (нэмэлт) 4. Хүний нөөцийн чадавхтай байх 5. Тогтвортой байдлын баталгаа 6. Ойн менежментийн төлөвлөгөөтэй байх 7. Хашаатай байх	1. Улсын ойн мэдээллийн санд бүртгэгдсэн байх 2. Улсын ойн санд хүлээлгэж өссөн байх 3. Байгаль орчны нарийн үнэлгээ хийлгэсэн байх	1. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, 2. Ойн тухай хууль, 3. Хөрсний доройтол цогцжилтоос хамгаалах тухай хууль 4. Ажлын хэрэг 2050 хөтөлбөр 5. Төрөөс ойн талаар баримтлах бодлого 6. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн 7. Монгол Улсын үндэсний хэмжээна тодорхойлсон хувь нэмэр	1 Ойн хомсдол, доройтлоос үүдэлтэй хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах (REDD+) үндэсний стратегийн үйл ажиллагааны төлөвлөгөө
7.1.3 Үрийн аж ахуй	Экосистем болон байгаль орчныг үзүүлэх сөрөг	2.5	1. Чанар хангасан үрийн тоо, хэмжээ (#)		1. Импортын зөвшөөрөл, чанарын	1. Лабораторийн шинжилгээгээр	Монгол Улсын мод сөөгний үрийн MNS	

Үйл ажиллагаа	Жингээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжээг үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	мөсөөдийг багаасгах чиглэлээр үр, ургамлын санд бүртгэлтэй байгаа үрнийг хамгаалах, бэлтгэх		2. Үрийн нэр төрлийг нэмэгдүүлэн нутагшуулах		гэрчилгээ, үрийн гэрчилгээ (импортолоо н бон) 2. Хашаа	санаарын 1 дүгээр зэргийг хамтасан байх	стандартууд 1. MNS 5994:2009 2. MNS 2887:2009 3. MNS 2430:2009 4. MNS 2433:2009 5. MNS 2432:2009 6. MNS 2431:2009 7. MNS 5995:2009 8. MNS 2429:2009	
7.1.4 Агро- ойн аж ахуй	Байгаль орчин, эдийн засаг, нийгмийн үр өгөөжийг бий болгохын тулд газар тариалан, мал аж ахуйг мод, бут тариалах ажилтай цогцоор нь хөгжүүлэх	6.6 15.1 15.2 15.6	1. Хөрсний эрүүл мэндийн сайжирсан үзүүлэлт (нүүрстөрөгч, шмэ тэжээл, рН-ийн өөрчлөлт) 2. ХАА-н гаралтай бүтээгдэхүүний тоо хэмжээ (#) 3. Талбай (га)	1. ХАА-н гаралтай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлтийн эмхэг байдал буурах (салхи, чийг, хуурайшилт, хөрсний бүтэц, үржил шим) 2. Хүнсний бүтээгдэхүүний нэр төрөл (навч, жимс, хүнсний ногоо гэх мэт) нэмэгдэх 3. Ургаш хураасан эмийн ургамлын хэмжээ (навч, жимс, холтос, үндэс гэх мэт), 4. Ургаш хураасан тэжээлийн хэмжээ (тэжээл болгон ашигласан мод, өөг, жимс) 5. Нийгэм эдийн засгийн нөхцөл сайжрах	1. Үйл ажиллагааг тасралтгүй 3 жил үргэлжлүүлс эн байх 2. Үйл ажиллагаан ы менеджмент төлөвлөгөөт эй байх 3. Тогтвортой байдалын баталгаа 4. Хүний нөөцийн чадавхтай байх 5. Хашаатай байх	1. Улсын ойн мэдээллийн санд бүртгэгдсэн байх 2. Улсын ойн санд хүлээлгэж өгсөн байх 3. Байгаль орчны нарийн үнэлгээ хийлгэсэн байх	1. Тэрбум мод үндэсний ховолгоон 2. Монгол Улсын үндэсний хэмжээнд тодорхойлсон хувь нэмэр	
7.1.5 Хотын ой	Хот суурин газар буюу хашаа, тудамж, ашигсанын цугам сүлжээний	11.7	1. Амьдрах орчин нөхцөл сайжруулах (эрүүл ахуй, гоо зүйг харгалзах)	1. Хөрсний эрүүл мэндийн сайжирсан үзүүлэлт (нүүрстөрөгч, шим)	1. Үйл ажиллагааг тасралтгүй 3 жил	1. Нийслэл, төв суурин газрын өмчид бүртгэгдсэн байна.		

Үйл ажиллагаа	Жинтээ	ТХЗ-ууд үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үнэсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	мод, бут сөөг тархах		2. Агаар, бичил тоосонцор, хөрс, дуу чимээний бохирдлыг 20 хувиас дээд хэмжээгээр бууруулах 3. Талбай (га) 4. Пүүрэхүчний хийн шингээлтийн гооцоолол (CO2)	тэжээл, рН-ийн өөрчлөлт)	үргэлжлүүлсэн байх 2. Үйл ажиллагааны менежмент төлөвлөгөөтэй байх 3. Тогтвортой байдлын баталгаа 4 Үйл ажиллагааны менежмент төлөвлөгөө ТЭЗҮ боловсруулж хэрэгжүүлсэн байх			
7.1.6 Мод үржүүлгийн газар	Модын суулгацын ойлжуулахад болон болтол талтай нөхцөлд үржүүлэх	6.6 15.1 15.2 15.6	1. Талбай (га) 2. Мод үржүүлгийн талбайг сайжруулсан үзүүлэлт (нэмэгдсэн суулгацын систем, хашаа, багаж хэрэгсэл, технологи, агуулах гэх мэт)	1. Мэргэшсэн боловсон хүчин (#) 2. Тарьц суулгацын дөөцний хэмжээ 3. Шилдэг туршилага эсвэл инновацийн туршилтын тоо 4. Хадгалалт, нөөцний нөхцөл сайжрах	1.Үйл ажиллагааг тасралтгүй 3 жил үргэлжлүүлсэн байх 2.Тоотой олон улсын тасал хөтөлбөрт оролцож байсан байх (нэмэлт) 3. Хүний нөөцийн чадавхтай байх	1. Эд хөрөнгийн бүртгэлд бүртгэгдсэн байх	1. MINS 6138 : 2010 Мод үржүүлгийн талбай сонгох арга. Техникийн шаардлага 2. MINS 2418 : 2011 Мод үржүүлгийн газрын хөрснийг боловсруулах тарьц суулгацын стандарт	

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторыя)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					4. Тогтвортой байдлын баталгаа 5. Хашаатай байх			
7.2 ТОГТВОРТОЙ АШИГЛАЛТ								
7.2.1 Ойн арчилгаа	Мод, сөөгийг үе шаттай сонгоц огтлох замаар ойн хэвний өсөлтийг хангах, ойн бүтэцмжийг дээшлүүлэх	6.6 15.1 15.2 15.6	1. Талбай (га) 2. Нүүрсхүчлийн хийн шингээлтийн тооцоолол (CO2) 3. Ойн дагалдах баялгийн хэмжээ (#)	1. Ой модны төрөл зүйлийн тохистой хослол бүрдүүлж нарийн гэрлийн тусгалыг нэмэгдүүлэх замаар ургуулсан модны өсөлт	1. 3 жил тогтвортой үйл ажиллагаа эрхэлсэн байх 2. Тестэй олон улсын төсөл хөтөлбөрт оролцож байсан байх (нэмэлт) 3. Хүний нөөцийн чадавхтай байх 4. Тогтвортой байдлын баталгаа	1. Ойн цэвэрлэгээний болон үндсэн ашиглалтын огтлолт, арчилгаа, цэвэрлэгээнд тавих ерөнхий шаардлага MNS 6447:2014	1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн 2. Монгол Улсын үндэсний хэмжээнд тодорхойлсон хувь нэмэр	
7.2.2 Ойн цэвэрлэгээ	Ойн түвшнэр, хөнөөлт шавьж, өвчинд нэрвэгдсэн, сэлхэн, цасанд өртөн амьдрах чадваргүй болж үхжисх унасан хуурай мод, гишүү, мөчир, мод бэлтгэлийн	6.6 15.1 15.2 15.6	1. Талбай (га) 2. Нүүрсхүчлийн шингээлтийн тооцоолол (CO2) 3. Хөрсний эрүүл мэнд (нүүрсхүчлэгч, шингээл, рН-ийн өөрчлөлт)	1. Ой модны төрөл зүйлийн тохистой хослол бүрдүүлж нарийн гэрлийн тусгалыг нэмэгдүүлэх замаар ургуулсан модны өсөлт	1. Үйл ажиллагааг тасралтгүй 3 жил үргэлжлүүлсэн байх 2. Тестэй олон улсын төсөл хөтөлбөрт оролцож	1. Ойн цэвэрлэгээний болон үндсэн ашиглалтын огтлолт, арчилгаа, цэвэрлэгээнд тавих ерөнхий шаардлага MNS 6447:2014	1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн 2. Монгол Улсын үндэсний хэмжээнд тодорхойлсон хувь нэмэр 3. MNS 6447:2014 Ойн цэвэрлэгээний болон үндсэн ашиглалтын огтлолт, арчилгаа,	1. Голд стандарт, ойжуулалт/ойжуулалтын шаардлага 2. ISD болон SSI-ийн сайн дурын тогтвортой байдлын стандарт, ой хамгаалал, олон улсын худалдааны бодлогод байгаль орчны заалтууд

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикса- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болом сайбарын дүрэм журал, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	талбайн үлэгдлийг цэвэрлэх				байсан байх (нэмэлт) 3. Хүний нөөцийн чадавхтай байх 4. Тогтвортой байдлын баталгаа		шээрлэгэнд тавих срөнхий шаардлага	
7.2.3 Тогтвортой ойн далалдах байдал шингээлт	Баялагийн ойгоос авч шингээх буй эмийн ургамал, самар, жимс, жамсгэнэ, мөөг болон бусад далалт баялгийг шингээх, боловруулах	6.6 15.1 15.2 15.6	1. Талбай (га) 2. Ойн далалдах баялгийн хэмжээ (#)	1. Бэлчээрийг хамгаалах, цогцжилтоос сэргийлэх, технологийн менеджментийг сайжруулах (алсын зайнаас сонгох, мэдээлэл үзэх)	1. Замын хэдрэл, ойг бохирдуулах гүй байх тогтвортой байдлын менеджмент ийн төлөвлөгөө		1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн	1. PEFC Тогтвортой ойн менежментийн жишиг
7.3 ТОГТВОРТОЙ ХАМГААЛАЛТ								
7.3.1 Ойн хөнөөлт шавж, өөчнийг сэргийлэх арга хэмжээ	Ойн хөнөөлт шавж, өөчнийг устгаж ойн доройтлоос сэргийлэх	15.8 15.7	1. Талбай (га) 2. Ойн хөнөөлт шавж, өөчний тархалтыг бууруулах		1. 3 жил тогтвортой үйл ажиллагаа явуулсан байх 2. Төстэй олон улсын төсөл хөтөлбөрт оролцож байсан байх (нэмэлт) 3. Хүний нөөцийн чадавхтай байх	1. Лиценз, оюуны эмчээр баталгаажсан зохиогчийн эрхтэй байх	1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн	

Үйл ажиллагаа	Жилдээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих уявсан шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикс- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний бодон салбарын хүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					4. Тогтвортой байдалын баталгаа			
7.4 ТОГТВОРТОЙ БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫН МЕНЕЖМЕНТ								
7.4.1 Нөхөн сэргээх	Экосистемийн (зэрлэг амьтдын амьдрах орчин, бэлчээр, намгархай газар, цөл) доройтлыг сэргээх, биологийн олон торөл зүйлсийг нөхөн сэргээх ажлыг эхлүүлэх буюу түргэтгэх үйл ажиллагаа	15.с 15.а 15.9 15.5 15.4	1. Уул уурхайн бус газар нутгийг нөхөн сэргээх, хамгаалах олон улсын туршлагыг нэвтрүүлэх; 2.Бэлчээрийг хамгаалах, цолжигтөөс сэргийлэх, технологийн менежментийг сайжруулах (алсын зайнаас сонгох, мэдээлэл харах)		1. Тухайн нутаг дэвсгэрт ган, зудын судалгаа хийх, цаашдын чиг хандлагыг тооцоолох, эсрэг арга хэмжээг тодорхойлох ; 2. Эрсдэлийн удирдлагын төлөвлөгөө		1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн	Экологийн нөхөн сэргээлтийн практикт ториулсан олон улсын стандарт, SER
7.4.2 Хамгаалах	Хүний гар хүрээгүй/зэрлэг экосистем, биосферийг хадгалах хамгаалах үйл ажиллагаа, байгууламж, дэд бүтэц	15.с 15.а 15.9 15.5 15.4	1. Бэлчээрийг хамгаалах, цолжигтөөс сэргийлэх, технологийн менежментийг сайжруулах (алсын зайнаас сонгох, мэдээлэл үзэх)		1 Газар зохиом байгуулалтын төлөвлөгөөн д биологийн олон янз байдлыг хамгаалах ажлыг талевлэх, хэрэгжүүлэх боломжийг судалсан байх,		1. Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн	Бэлчээрийн экосистемийг удирдлага, WWF

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлт- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Налис- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					2. Газрын ТЭЗҮ, гатар зохион байгуулалты н телевэлтий н судалгаа хийх			
А. НҮҮРС ХҮЧЛИЙН ХИЙН ЯЛГАРАЛ БАГАТАЙ ТЭЭВЭР								
8.1 НХХ-ИЙН ЯЛГАРАЛ БАГАТАЙ ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЭЛ								
8.1.1 НХХ- ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл хуваагдах авалт	НХХ-н ялгарал багатай тээврийн хэрэгслийн худалдаа Үүнд цахилгаан тээврийн хэрэгсэл, устөрөгчийн тээврийн хэрэгсэл, хэмнэлттэй тээврийн хэрэгсэл (цахсан байгалийн хий (CNG), шингэрүүлсэн байгалийн хий (LNG), шингэрүүлсэн матдаг хий (LPG)), хайбрид, дуула, скүүтер	9.1 11.2 11.3 7.6	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгслийн тоо (цахилгаан болон LPG) (#) 2. Карбон хэмнэлт, ялгарал тээврийн хэрэгсэл тус бүрээр (жнлээр, тонн CO ₂)	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замаар агаар бохирдуулагч түгээмэл бодис, ялгарал буурагч (хэмжнэ буй зүйлээс хамгааран PM 10, PM 2,5, SO ₂ , NO ₂ , O ₃ , CO, NOx, HCs үзүүлэлтийг суурь үнэлгээнээс 20 буюу түүнээс дээш хувиар бууруулсан байх)	1. Цахилгаан тээврийн хэрэгсэл, устөрөгчийн тээврийн хэрэгсэл, хэмнэлттэй тээврийн хэрэгсэл (цахсан байгалийн хий (CNG), шингэрүүлсэн байгалийн хий (LNG), шингэрүүлсэн матдаг хий (LPG)), дуула, скүүтер байх 2. Насжилт 5-с хэтрэхгүй байх	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнөх: Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэмнэлт/загвар/жагсаал тыг шалгах (жишээ нь, LEED-ийн шаардлага хангасан машинууд) Төслийн/ санхүүжилтийн дөрөх: Жил бүрийн техникийн хяналтын үр дүн, ялгаралт, насжилт, үр ашигийн шинж; чанаруудын хяналтын хуудас Үнэлгээний стандарт: Нүүрстөрөгч багатай, түлшний хэмнэлттэй тээврийн хэрэгслийн жагсаалт, тээврийн хэрэгслийн паспорт; тээврийн хэрэгслийн ялгаралтын коэффициент; зам дээрх агаарын чанарыг хэмжих; SUMI (Тогтвортой хотын	1. Байгаль орчинд эвтэй, үр ашигтай, аюулгүй тээвэр, тээврийн хэрэгслийг дэмжих Зам тээврийн салбарт төрөөс баримтлах бодлого (2018-2026 он) (2.2.1.5; 2.3.5.3) 2. Орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хорооны 19/08 дугаар тогтоол (2019.01.24) 3. Газлийн болон татварын тухай хууль (38.1.6) 4. Татвараас чөлөөлөх зүйлийн жагсаалт - 2015.12.21-ний едрийн 503 дугаар тогтоол. 5. MNS 4585 Агаарын чанарын ерөнхий шаардлага 6. MNS 6728:2018 Аюулгүй байдал, EV, аккумуляторын техникний шаардлага	1. Илүү ногоон машинуудын тэрэглэл (Leed-ийн шаардлага хангасан машинуудын жагсаалт) 2. Автомашин болон фургон автомашины CO ₂ ялгаруулалтын гүйдэтгэлийн стандартууд (EX) 3. Олон улсын авто тээврийн хяналтын хорооноос гаргасан стандарт

Үйл ажиллагаа	Жинхэнэ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикатор)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						хөдөлгөөнт байдлын үзүүлэлт);		
8.1.2 НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл үйлдвэрлэлний (хэлгэн шийлүүлэлтийн сүлжээний) байгууламжууд, засвар үйлчилгээ болон худалдаа	Тээврийн хэрэгсэл, үндсэн эд ангиудын үйлдвэрлэл, засвар үйлчилгээний байгууламжууд, тухайлбал шаардлагад нийцсэн эд хурваагуур/аккумулятор, вүүлтүүр	9.1 11.2 11.3 7.6	1. Борлуулалтын орлого (жилээр) (төгрөг) 2. Борлуулагдсан бүтээгдэхүүн, засвар үйлчилгээний тоо (жилээр) (#)	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замаар агаар бохирдуулагч түгээмэл бодис, ялгарал бууралт (хэмжиж буй зүйлээс хамааран PM 10, PM 2.5, SO2, NO2, O3 үзүүлэлтийг суурь үнэлгээнийх 20 буюу түүнээс лээш хувиар бууруулсан байх) 2. Хэрэглээний хэмнэлт (ус, цахилгаан г.м) 3. Дахивар түүхий эдийн хэмжээ 4. Карбон хэмнэлт, ялгарал тээврийн хэрэгсэл тус бүрээр (жилээр, тонн CO2)	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгслийн НХХ-ийн ялгарлыг бууруулах холбогдох эд ангийн үйлдвэрлэл	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Зорилготой нөлөө бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, (тодорхойлолт, нүүрстөрөгч багатай, түлшний хэмнэлттэй тээврийн хэрэгслийн жагсаалтын хамт); Автомашинны импортлогчдын CRI буюу CSR тайлан Төслийн/санхүүжилтийн дараа: Тайлан Үнэлгээний стандарт: Нүүрстөрөгч багатай автомат технологийн жагсаалт,	1. Инновацийн тухай хууль (2012) 2. Төрөөс авто тээврийн салбарт баримтлах бодлого (2018-2026 он)	1. EURO VI стандарт 2. Тоосонцрын агууламжийн талаарх ДЭМБ-ын заавар 3. Дэлхийн түлшний эдийн засгийн санаачилга (GFEI)
§ 2 НХХ ЯЛГАРАЛ БАГАТАЙ (АЧАА), АЧАА ТЭЭВЭРЛЭЛТ								
8.2.1 НХХ-ийн ялгарал багатай карго, ачаа тээвэрлэлт	Төмөр замын галт тэрэгний чиргүүлээр ачаа тээвэрлэх; ачааны тээврийн хэрэгслийн эрхний хүчний хэмнэлт; НХХ-ийн ялгарал багатай логистик;	9.1 11.2 11.3 7.6	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэлээр зөөвөрлөсөн бараа, бүтээгдэхүүний хэмжээ, тоо (кг/км) 2. Карбон хэмнэлт, ялгарал тээврийн хэрэгсэл тус бүрээр (жилээр, тонн CO2)	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замаар агаар бохирдуулагч түгээмэл бодис, ялгарал бууралт (хэмжиж буй зүйлээс хамааран	1. Хүлэмжийн 1 хий шууд ялгаруулдаггүй галт тэрэг байх 2. Хүлэмжийн хийн 1 тонн-км-т ногдох	Төслийн/санхүүжилтийн өмнө: Зорилготой нөлөө бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, тодорхойлолт (нүүрстөрөгч багатай, түлшний хэмнэлттэй тээврийн хэрэгслийн	1. Ачын хараа 2050 2. Төрөөс авто тээврийн салбарт баримтлах бодлого (2018-2026 он)	1. Нүүрстөрөгч багатай газрын тээвэр ба уур амьсгалын бодлын стандарт 2. EURO VI стандарт 3. Тоосонцрын агууламжийн талаарх ДЭМБ-ын заавар

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр Нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр амьтгах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	авто замын тээврийн хэрэгсэлд оорнуулсан хөйбрийн болон нэгж төрлийн түлш (өндөр чанарын био түлш, найлэр/синтетик сэргээгдэх түлш); хот доторх болон хот хоорондын ачааны тээврийн хэрэгслийн дэд бүтцийг сайжруулах (идэвхтэй станц гэх мэт)			PM 10, PM 2.5, SO2, NO2, O3 үзүүлэлтийг суурь үнэлгээнээс 20 хувиар бууруулсан байх; 2. Зааварлалтийн багтаамжийн дүүргэлтийн хувь	шууд ялгарал хүнд даацын тээврийн хэрэгслийн дундаж үзүүлэлтээс 50%-с бага бол хамрагдах боломжтой 3. Эрчим хүчний хэмнэлттэй/ НХХ-ийн ялгарал суурь үзүүлэлтээс 20 хувиар бага ачааны тээврийн хэрэгсэл (дэвшилтэт технологич, орлуулах түлш) 4. Насжилт 10-с хэтрэхгүй байх	жагсаалт, тээврийн хэрэгслийн төрлөөр био түлш, LPG-ийн борлуулалтын хувийн хэмт); Автомашины импортлогчдын GRI буюу CSR тайлан Төслийн/ санхүүжилтийн дараа; Тайлан Үнэлгээний стандарт Нүүрстөрөгч багатай автомат технологийн жагсаалт;		4. Дэлхийн түлшний эдийн засгийн санаачилга (GFEI)
8.3 НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн дэд бүтэц								

Үйл азжиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр лөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индика- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болом салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
8.3.1 Нийтийн тээврийн үйлчилгээ	Нийтийн тээврийн үйлчилгээ (автобус, галт тэрэг, хабсэлт машин г.м.); нийтийн тээврийн үйлчилгээний эсд (бүтцийн бүтээн байгуулалт хэрэгсэлд зориулсан эгнээ, тусгай замын автобусны систем, олон нийтийн ялан зам, унадаг дугуйгаар зорчих дэд бүтэц)	9.1 11.2 11.3 7.6	1.Зорчигчийн хөдөлгөөн багассан байх (НХХ-н ялгарал/зорчигч/ км) 2.Өгөөж хүртсэн хүмүүсийн тоо (4) 3. Нийтийн тээврийн эзлэх хувь нэмсэн байх (Нийтийн тээврийн сүлжээг өргөжүүлсэн байдал)	1. НХХ-ний ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замаар агаар бохирдуулагч түгээмэл бодис, ялгарал бууралт (хэмжих буй зүйлээс хамваран PM 10, PM 2.5, SO2, NO2, O3 үзүүлэлтийг суурь үнэлгээнээс 20 буюу түүнээс дээш хувиар бууруулсан байх) 2. Зорчигчийн зүүргэлт их байх 3. Хүртээмжтэй тариф, буурах 4. Аялах хугацаа богиносон байдал (хүлээлтийн хугацааг оруулаагүй түсжрөлийн үргэлжилэх хугацаа буюу бодит аяллын хугацаа (өдрийн дундаж)	1. Аюулгүй байдлын шаардлага хангаагүй ялан зам, унцлаг дугуйн дэд бүтэц хамрагдахгүй. 2. Чулуулсан түвшин (Fossil fuel)-а зориулагдсан дэд бүтэц хамрагдахгүй	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Зам дээрх агаарын чанарыг хэмжих; Тээврийн салбарын статик - Нийтийн тээврийн хэрэгсэлчдийн мэдээлэл (УСХ); Зам тээврийн осол - Осол гомтөл (Тээврийн цагдаа); Нийтийн тээврийн сүлжээний мэдээлэл Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: стандарт, зорилттой нийлүүлэн шалгах; WebTAG (цахимд суурилсан тээврийн шинжилгээний удирдамж); SUMI (Гогтвортой хотын хөдөлгөөнт байдлын үзүүлэлт); цахим цагдаагийн программ; УБ смарт картын өгөгдөл; Наслахтэй хөдөлгөөн хийх боломжийн үзүүлэлт; Multimodal интеграцийн үзүүлэлт; Нийтийн тээврийн үйлчилгээний сэтгэл	1. Төрөөс авто тээврийн салбарт баримтлах бодлого (2018-2026 он) 2. Монгол Улсын Засгийн газрын 2020- 2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр (6.1.5) 3. Монгол Улсын Авто замын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай (30.5) 4. Монгол Улсын Авто тээврийн тухай хууль (7.4; 10.2.8; 10.2.9) 5. Нийтийн тээврийн үйлчилгээний талаар завх зарим арга хэмжээний тухай Дэд бүтцийн сайд, Нийслэлийн Засаг даргын хамтарсан захиралж (2000 он)	1.TOD (дамжин өнгөрөхөд чиглэсэн хөгжим) стандарт 2. Тээвэр, хөдөлгөөн бодлогын хүртээлэнгийн (ITDP) BKT стандарт 3. ISO 10865-2:2015 (хүртээмжтэй тээврийн хэрэгсэл) 4. EURO VI стандарт 5. Тоосонцрын агууламжийн талаарх ДЭМБ-ын талаар 6. Дэлхийн түвшний эдийн засгийн санамчилга (GFET)

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр шингэх боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үйлсэний болов салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
						хөдөөжийн үзүүлэлт; Замын хөдөлгөөний ангулгүй байдлын нэрвэхтэй горимуудын үзүүлэлт;		
8.3.2 Хөдөө орон нутагт нийтийн тээврийн (сүлжээ)	Хөдөө орон нутгийн автобус бид болгох, аймаг, суманд нийтийн тээврийг хөгжүүлэх	9.1 11.2 11.3 7.6 11.6	1. Хатуу хучилттай болом/эсвэл аяа ч улиралд ашиглах боломжтой зам ашиглах боломжтой хөдөө орон нутагт амьдарч буй хүн амьн тоо	1. Түгжрэлийг багасгасан байх (туулах, зарцуулах цаг багасах) 2. Хүртэмжтэй тариф, буурах	1.Чулуужсан түлш (Fossil fuel)-д хориулагдсан дэд бүтэц хамрагдахгүй	Төслийн/ солгүүжилтийн өмнө: Зорилтот нөлөө бүхий үйл ажиллагааны төлөөлөгөө, тодорхойлолт	1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийг дэмжих дэд хөтөлбөр (2018) 2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний	1. НҮБ-ын АНД ЭСКАТО-оос олон улсын нэгдсэн интермодаль тээвэр, логистикын систем

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
байгуулах, ашиглах			2. Хөдөө орон нутаг дахь хатуу хучилттай болон/эсвэл аль ч улиралд ашиглах боломжтой замын хамрах хүрээ 3. Нийтийн тээврийн сүлжээ нэмэгдэж, нийтийн тээврийн хэрэгслийн тоо хувь нэмэгдэх	3. Дүүргэлт, ашиглалтын хувь		Төслийн/ санхүүжилтийн дараа Газар дээр очиж баталгаажуулж, тайлагнах, Үнэмлэхний стандарт: Дэлхийн орснолох чөлөөтэй тайлан - Монгол улс;	эрхийн тухай хууль (2016)	
8.3.3 НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн дэд бүтэц	Шахилгаан тээврийн хэрэгслийг цэнэглэх, орлуулах түлшний дэд бүтэц (чулуужсан түлшний станц, гаражаас тусдаа байх тохиолдол), эко-шагилууны станц, шахилгаан тээврийн хэрэгслийг түргэн цэнэглэх станц/хэсэг, CNG, LNG, LPG станц, троллейбус, трамвай, шахилгаан автобусанд зориулсан дэд бүтэц	9.1 11.2 11.3 7.b	1. Цэнэглэх станц ашигладаг хэрэгслийн тоо (нэг станц дахь дундаж) 2. Шатдаг түлш орлуулсан хэмжээ	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замаар агаар бохирдуулагч түгээмэл бодис, ялгарал бууруул (хэмжээг буй) үүдлээс хамгааран PM 10, PM 2,5, SO2, NO2, O3 үзүүлэлтийг суурь үнэмлэхээс 20 буюу түүнээс дээш хувь бууруулсан байх) 2. Дэлхийн боловсруулсан эх уусвар ашигладаг шахилгаан цэнэглэх станцын нэмэгдсэн тоо	1. Чулуужсан түлш (Fossil fuel)-д зориулагдсан дэд бүтэц хамрагдахгүй	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Зам дээрх агаарын чанарын хэмжээний өгөгдөл; шахилгаан машин цэнэглэх станцын операторуудын мэдээлэл/тайлан; Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Газар дээр очиж баталгаажуулж, тайлагнах, Үнэмлэхний стандарт: Замын хөдөлгөөний өгөгдөл; Индустрийн замын хөдөлгөөний замын хөдөлгөөний хяналтын өгөгдөл (YCX, UB traffic app; B-police app)	1. MNS 6723-2018 Аюулгүй байдлыг ба EV ба аккумуляторын техникийн шаардлага	1. ISO 14001 2. ISO 50001 3. ISO/IEC 30134 4. EURO VI стандарт 5. Тоосонцрын агууламжийн талаарх ДЭМБ-ын заавар 6. Дэлхийн түлшний эдийн засгийн санхүүжилт (GFEI)
8.3.4 НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн төлөвлөлт	Авто тээврийн хэрэгслийн хэрэгслээг бууруулах зорилгоор тээвэр, хот төлөвлөлтийн	9.1 11.2 11.3 7.b	1. Түгжрэлийг багасгасан байх (туулах, зарцуулах цаг багасах) 2. Цэвэр тээврийг дэмжсэн урьмшууллын тоо, хэмжээ	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замаар агаар бохирдуулагч түгээмэл бодис,	1. Чулуужсан түлш (Fossil fuel)-д зориулагдсан дэд бүтэц	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Зориотой нөөц бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, тодорхойлолт	1. Төрөөс авто тээврийн салбарт 2018-2026 онд баримтлах бодлого (2.3.3.1; 2.3.3.2)	1. EURO VI стандарт 2. Тоосонцрын агууламжийн талаарх ДЭМБ-ын заавар

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлт- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм, журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	уялдаа холбоог хангах, нэгт хөгжил, газар ашиглалтын олон хэлбэр, явган зорчлал, дамжин өнгөрөх тээвэр, очаа тээврийн ухаалаг логистик үйлчилгээ, Тээврийн хэрэгцээнд суурьслын удирдлага, ухаалаг тээврийн систем, ухаалаг зогсоолын менеджмент, тасалбар хувиарлан авахад НХХ ялгарлын хураамж тогтоох/ хураамж авах			ялгарал бууралт (хэмжиж буй зүйлээс хамааран PM 10, PM 2,5, SO2, NO2, O3 үзүүлэлтийг суурь үнэлгээндээ 20 буюу түүнээс дээш хувиар бууруулсан байх) 2. Үр шим хүртэгчдийн тоо 3. Дүүргэлт, ашиглалтын хувь	хамрагдахгүй А	Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Газар дээр очиж баталгаажуулж, тэвлэх, Үйлэгсний стандарт: Нийслэлийн замын хөдөлгөөний замын хөдөлгөөний хяналтын өлөгдөл (УСХ, UB Traffic app; E-police app)	2. Монгол Улсын Засгийн газрын 2020- 2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр (6.1.5) 3. Монгол Улсын Авто замын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай (30.5) 4. Монгол Улсын Авто тээврийн тухай хууль (7.4; 10.2.8; 10.2.9) 5. Нийтийн тээврийн үйлчилгээний талоор авах зарим арга хэмжээний тухай Дэд бүтцийн сайд, Нийслэлийн Засаг даргын хамтгэрсэн захирамж (2000 он)	3. Дэлхийн түвшний эдийн засгийн санаачилга (GFEI) 4. Порт дахь хэрэгсний холболтод зоригдсан IEC/IEEE 80003-2:2016 5. НҮБ-аас гаргасан дүн шинжилгээ, боломжын зөвлөмж 6. Ерөнхий нарийн бичгийн даргын дэргэдэх Тогтвортой тээврийн асуудлаарх онцгой түвшний зөвлөх хэсэг
8.4 НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийг дэмжих ухаалаг систем - мэдээлэл технологийн систем								
8.4.1 Бүх төрлийн тээврийн хэрэгсний (хөрөнгийн удирдлага, хөдөлгөөний урстай бодон горны шилжилт ийг удирдах/са лбаруулах	Замын хөдөлгөөний удирдлагын дэвшилтэт систем, нийтийн тээврийн мэдээлэл, тээврийн хэрэгсэлд ойгдох/тээврийн хэрэгсэл дундаа ашиглах схем, ухаалаг карт, замын хураамжийн систем, цахим	9.1 11.2 11.3 7.6	1. Түгжрэлийг багасгасан байх (туулах, зарцуулах цаг багасгах) 2. Хүртээмжтэн үнэ	1. НХХ-ийн ялгарал багатай тээврийн хэрэгсэл ашиглах замар агзар бохирдуулагч түгээмж бодис, ялгарал бууралт (хэмжиж буй зүйлээс хамааран PM 10, PM 2,5, SO2, NO2, O3 үзүүлэлтийг суурь үнэлгээндээ 20 буюу түүнээс дээш	1.Зорчигчдын хувийн дууцлалыг хамтаалсан тогтолцоо бүхий тээврийн үйлчилгээ, ухаалаг удирдлагын системүүд хамрагдах.	Төслийн/ санхүүжилтийн өмнө: Нийслэлийн агаарын бохирдлын мониторингийн мэдээлэл; Зам дээрх агаарын чанарыг хэмжих; Тээврийн салбарын статистик - Нийтийн тээврийн хэрэгсний мэдээлэл (УСХ); Зам тээврийн осол - Осол гэмтэл (Тээврийн шалгалт);	1.Төрөөс авто тээврийн салбарт 2018-2026 онд баримтлах бодлого (2.3.3.6; 2.3.5.2) 2. Ухаалаг тээврийн системийн үндэсний бодлого (2020 он)	1. ISO/TR 20529 2. EURO VI стандарт 3. Тоосонцрын огцууламжний талаарх ДЭМБ-ын заавар 4. Дэлхийн түвшний эдийн засгийн санаачилга (GFEI)

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжээг үндсэн шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ажиглах боломжтой шалгуур, хэмжээг үзүүлэлтүүд	Босго/шалгуур (Индикаторын)	Баталгаажуудалт	Холбогдох үнэмлэхүй болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
ухаалаг систем	үйлчилгээ, алсдас ажиглах, замын хөдөлгөөний бодит цагийн мэдээллийн систем			хувиар бууруулсан байх) 2. Үр шим хүртэгчийн тоо 3. Тусгай хэрэгцээт хүмүүст нийтийн тээврийн хэрэгслээр зорчих хүртээмж нэмэгдсэн байдал		Нийтийн тээврийн сүлжээний мэдээлэл Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Газар дээр очиж баталгаажуулж, тайлагнах, Үнэмлэхүй стандарт: UB traffic ; E-police app; зам дээрх агаарын чанарыг хэмжих; SUMI (Тогтвортой хотын хөдөлгөөнт байдлын үзүүлэлт)		

8.5 ХЯМД ТӨСӨР, ХҮРТЭЭМЖТЭЙ НИЙТИЙН ТЭЭВЭР

8.5.1 Аюулгүй байдал, хүртээмжтэй байдал, сайжруулалт	Удаан тээврийн үйлчилгээг оновчтой болгох, ухаалаг удирдлагын системийг өнцөг (хяналт, эрсдэлийг хянах, илрүүлэх, яаралтай тусламж, замын хөдөлгөөний удирдлагын систем, ажиглах, мэдрэх систем, аюулгүйн дэр, аюулгүй байдлын хяналт); Дугуйтай, хүүхдийн тээвэртэй зэрэг хүмүүст хүртээмжтэй байдлыг хангах замаар нийгмийн	9.1 11.2 11.3 7.6 10.2	1. Осолд орсон хүний тоо, хүйс, тусгай хэрэгцээт хүн ам, хүүхдийн тоо 2. Бүх хүнл хүртээмжтэй танилгол бүхий автобус/трамвай болон бусад нийтийн тээврийн хэрэгслийн тоо	1. Дугуй, ногоон хүний дэд бүтэц хувиар өсөх	1 Зорчигчдын хувийн нууцлалыг хамгаалах тогтолцоо бүхий тээврийн үйлчилгээ, ухаалаг удирдлагын системүүд хамрагдана.	Төслийн/ санхүүжилтийн өснө: Зорилтот нөлөө бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, тодорхойлолт Төслийн/ санхүүжилтийн дараа: Газар дээр очиж баталгаажуулж, тайлагнах, Үнэмлэхүй стандарт: Хүний хөгжлийн үзүүлэлт	1. Төрөөс авто тээврийн салбарт баримтлах бодлого (2018-2026 он) 2. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын үндэсний стратеги (2012)	1. Олон улсын авто замын үнэмлэхүй хөдөлбөр (iRAP) оновч үнэмлэхүй
--	---	------------------------------------	---	--	--	--	---	--

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэл- түүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Индикс- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журал, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
	бүх бүлгийн иргэдийн зорчих моульгүй байдалыг хангах;							
9. МЭДЭЭЛЭЛ, ХАРИЛЦАА ХОЛБОО, ТЕХНОЛОГИ								
9.1 ХҮРТЭЭМЖТЭЙ СҮЛЖЭЭ								
9.1.1 Ондор хуршны шилэн кабелийн өргөх зурвасын сүлжээний бүтээн байгуулалт болон ашиглалт	Шилэн кабелийн сүлжээний хамрах хүрээг нэмэгдүүлж 512Mbps ба түүнээс дээш хурдаар хөдөө орон нутаг, гэр хороолол, төрийн аж ахуйн нэгжид дамгазуулах	1.4 5.6 9.6 9.с 7.6 9.1	1. Нэмэлтээр шилэн кабелийн өргөн зурвасын интернэтэд холбогдох боломжтой болж байгаа орх, байгууллагын тоо (#) (тооцоолол хийх) 2. Шинээр байгуулсан шилэн кабелийн урт (км) (тооцоолол хийх)	1. Тухайн байгууллага нь ногоон хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөөтэй байх	1.Интернэти н хурдны өөрчлөлтөөр хэмжих FTTB, FTTH технологийг ашигласан байх (ХХЗХ- с баталгаажуу лалт авах) 2. Тусгай зөвшөөрөлттө й байх (ХХЗХ-с баталгаажуу лалт авах) 3. 512 Mbps болон дээш хурд ашиглах 4. Өртөгт баримжааж ан тарифтай байх (cost oriented tariff) 5. БНҮҮС- нд хөрөнгө төлвөрүүлсэ н байх 6. Хөдөө орон нутаг,	ХХЗХ баталгаажуулалтыг гаргаж өгөх	Мэдээлэл холбооны сүлжээний талаар төрөөс баримтлах бодлого (2017-2025); Дижитал засаглал үндэсний хөтөлбөр (2019); Цахим засгийн үндэсний хөтөлбөр 2019-2022; Зөвшөөрлийн тухай хуулийн 9.10; Харилцаа холбооны тухай хууль; Харилцаа холбооны сүлжээний нөхцөл, шардлага; Алсын хэрлэ 2050; Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр; Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр; Нийгэм эдний засгийн хөгжлийн үндсэн чиглэл	Холбогдох ISO IEC стандартууд: жишээ нь: ISO/IEC 15899:1998 Мэдээллийн технологийн Систем хөрөнгийн харилцаа холбоо, мэдээлэл солчих — Өргөн зурвасын хувийн нэгдсэн үйлчилгээний сүлжээ — Үйлчилгээний тодорхойлолт — Өргөн зурвасын холболтод чиглэсэн үйлчилгээ;

Үйл ажиллагаа	Жишээ	ТХЗ-ууд, үзүүлэлтүүд	Үр нөлөөг хэмжих үндсэн шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Нэмэлтээр ашиглах боломжтой шалгуур, хэмжих үзүүлэлтүүд	Босго/ шалгуур (Нягдлага- торын)	Баталгаажуулалт	Холбогдох үндэсний болон салбарын дүрэм журам, стандарт	Холбогдох олон улсад зөвшөөрөгдсөн стандарт
					гэр хороолол эсвэл төрийн аж ахуйн нэгжид шинэ кабель татах			
9.1.2 Хөдөлгөөн- т өргөн зурвасын сүлжээний бүтээн байгуулалт болон ашиглалт	4G болон 5G сүлжээний хүртээмжийг хөдөө орон нутаг, гэр хороолол, төрийн аж ахуйн нэгжид бодлого төлөвлөгөөтэй уялдуулан тэлэх, хөгжүүлэх; 2G, 3G-ээс 4G хүртэлх системийн техник, технологийн сайжруулалт хийх; Аялагдсан бүс нутагт шинээр 4G хүргэх;	1.4 5.6 9.6 9.6 7.6 9.1	1. Нэмэлтээр 4G, 5G сүлжээнд холбогдож, үйлчилгээ авах боломжтой болох хэрэглэгчдийн тоо (#) 2. Шинээр байгуулах бааз станцын тоо (#) 3. Шинээр байгуулах бааз станцас хөдөө орон нутаг, гэр хороололд байгуулах бааз станцын тоо (#) 4. Нэмэлтээр 4G, 5G сүлжээнд холбогдож, үйлчилгээ авах боломжтой болох хэрэглэгчдээс хөдөө орон нутаг, гэр хороололын хэрэглэгчдийн тоо (#)	1. Тухайн байгууллага нь ногоон хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөөтэй байх 2. Системийн техник, технологийн сайжруулалт хийх (version 01, version 02-нуудын харьцуулалт)	1. XX3X-ын Радно- давтамжийн зохицуулалт , хяналтын газралс баталгаажуу- лалт авах 2. Тусгай зөвшөөрөлтэй байх (XX3X-с баталгаажуу- лалт авах) 3. хамгийн багадаа 512Mbps (download)/2- 5 Mbps (upload) байх; (XX3X-с баталгаажуу- лалт авах) 4. Өртөгт баримжаалс- ан тарифтай байх 5. Хөдөө орон нутаг, гэр хороолол эсвэл төрийн		Ажлын хэргийн 2050 (5.3.7), Монгол Улсад хойш үеийн үүрэн холбооны системийг нэвтрүүлэх талаар төрөөс баримтлах бодлогын үндсэн чиглэл (2020 он); Мэдээлэх холбооны сүлжээний талаар төрөөс баримтлах бодлого (2017-2025); Дижитал засаглал үндэсний хөтөлбөр (2019); Цахим засаглалын үндэсний хөтөлбөр 2019-2022; зөвшөөрлийн тухай хуулийн 9-10; Харилцаа холбооны тухай хууль; Харилцаа холбооны сүлжээний нөхцөл, шаралдаг; Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөр; Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр; Нийгэм эдийн засгийн хөгжлийн үндсэн чиглэл; 5G-д бодлогын, зохицуулалтын	Холбогдох ISO IEC стандартууд: жишээ нь: ISO/IEC 15899:1998 Мэдээллийн технологийн Систем хоорондын харилцаа холбоо, мэдээлэл солбилох Өргөн зурвасын хувийн нэгдсэн үйлчилгээний сүлжээ Үйлчилгээний тодорхойлолт Өргөн зурвасын холболтод чиглэсэн үйлчилгээ;